

Τοπογραφία της Αρχαίας Ρώμης

Ενότητα 6: Η Δυναστεία των Φλαβίων

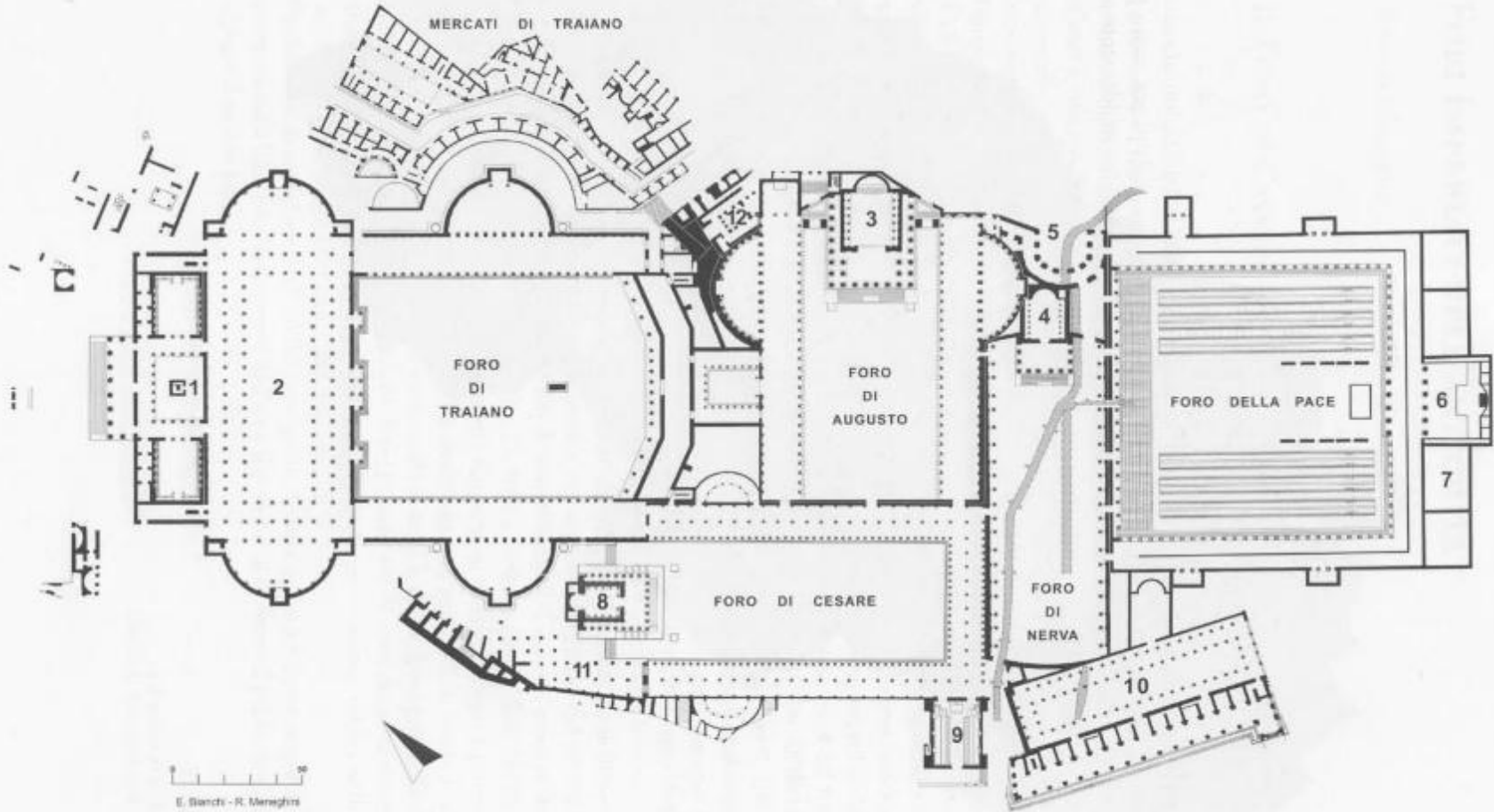
Γιάννης Λώλος

Τμήμα Ιστορίας, Αρχαιολογίας και Κοινωνικής Ανθρωπολογίας

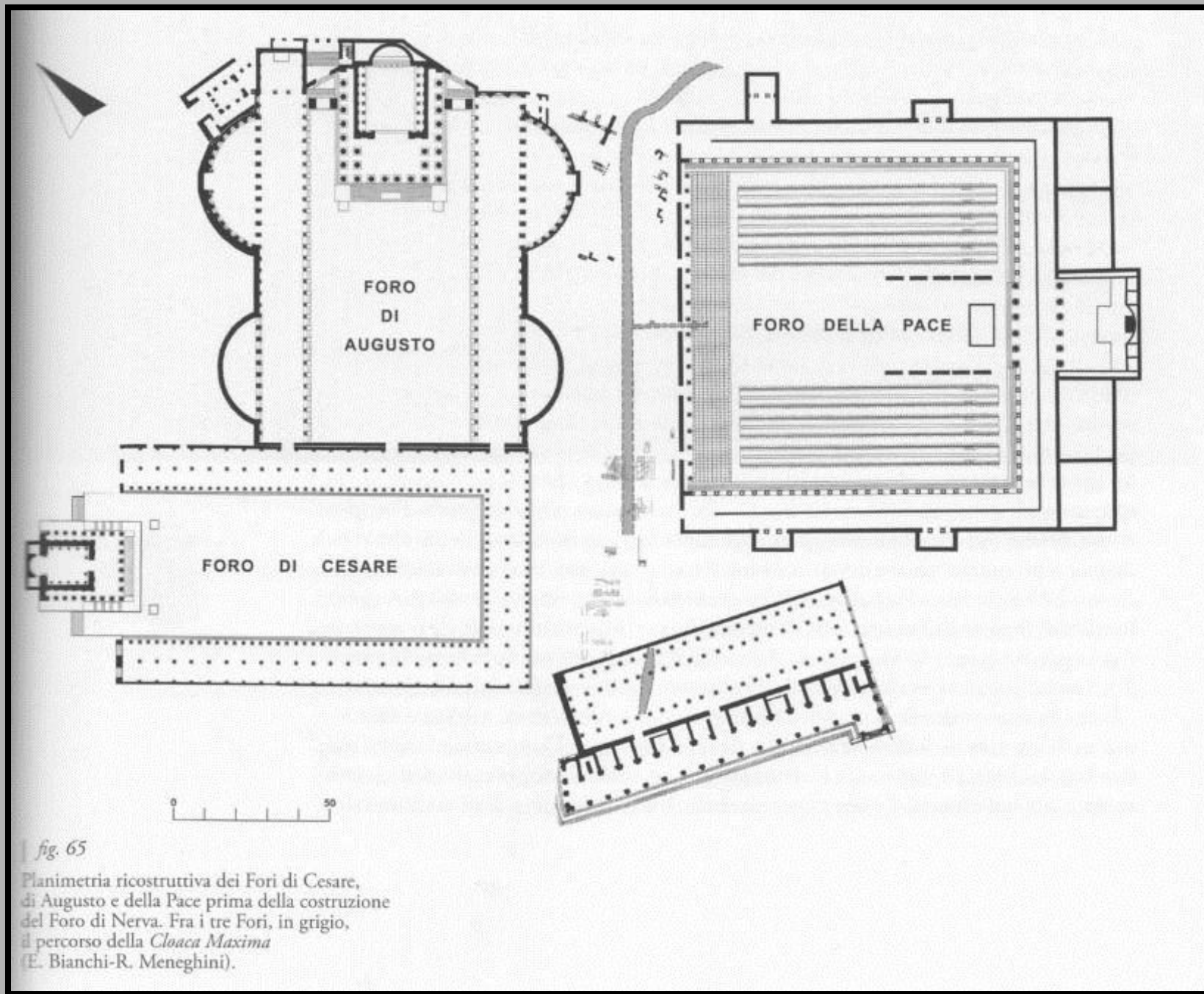
Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Planimetria ricostruttiva dei Fori Imperiali.

- 1 - Colonna di Traiano;
 2 - Basilica Ulpia;
 3 - Tempio di Marte Ultore;
 4 - Tempio di Minerva;
 5 - *Porticus Absidata*;
 6 - Tempio della Pace;
 7 - Aula della *Forum Ulpis*;
 8 - Tempio di Venere Genitrice;
 9 - *Curia Senatus*;
 10 - Basilica Emilia;
 11 - Basilica Argentea;
 12 - "Terrazza Domiziana".
 Il tratto grigio all'interno del Foro di Nerva rappresenta il percorso sotterraneo della Cloaca Massima con i suoi due bracci dominicano (a sinistra) e vespasiano (a destra) (R. Menghini-E. Bianchi).

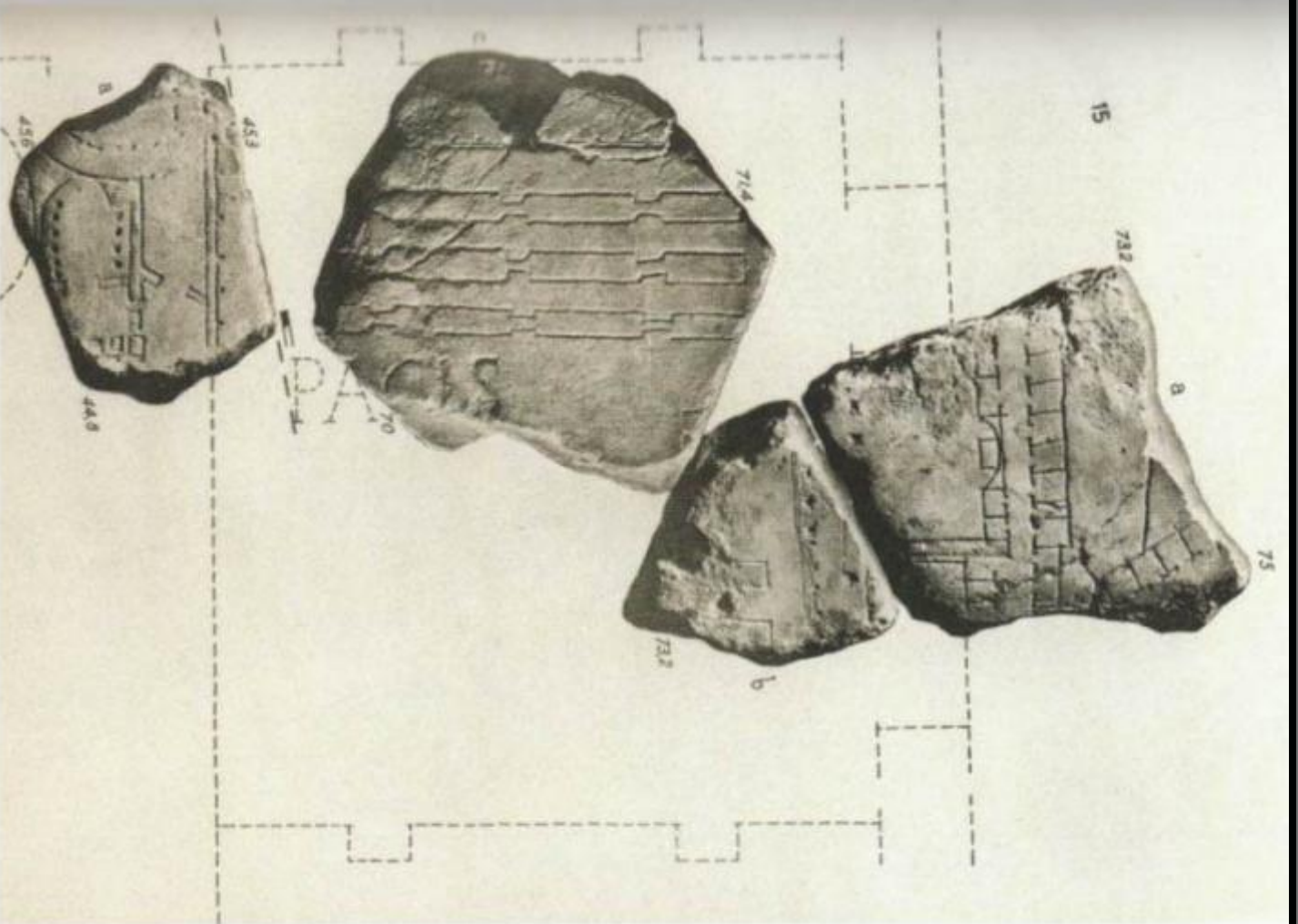

fig. 53

I frammenti della *Forma Urbis* severiana nei quali sono rappresentati i Fori di Nerva e della Pace (da *Pianta marmorea*).

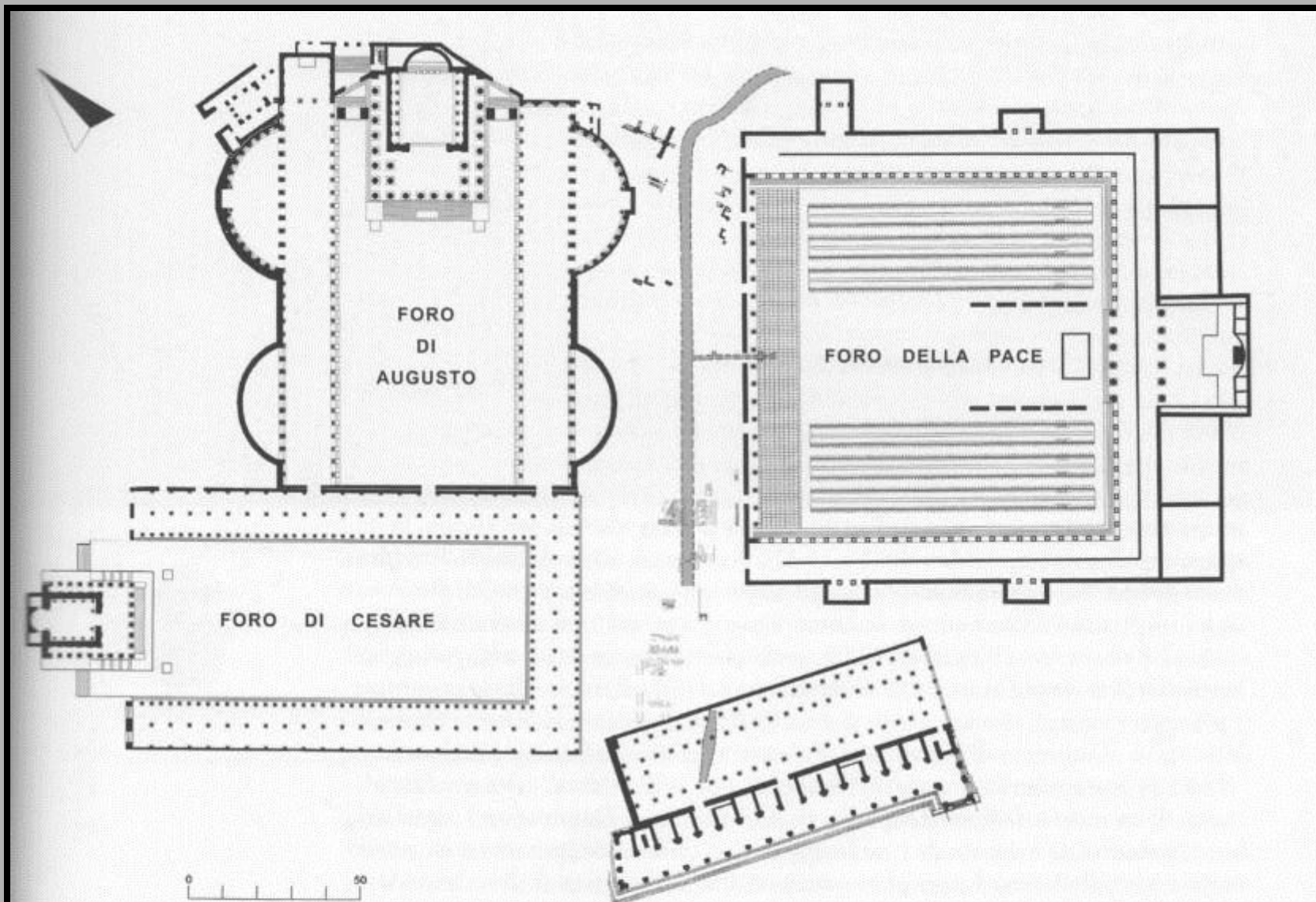
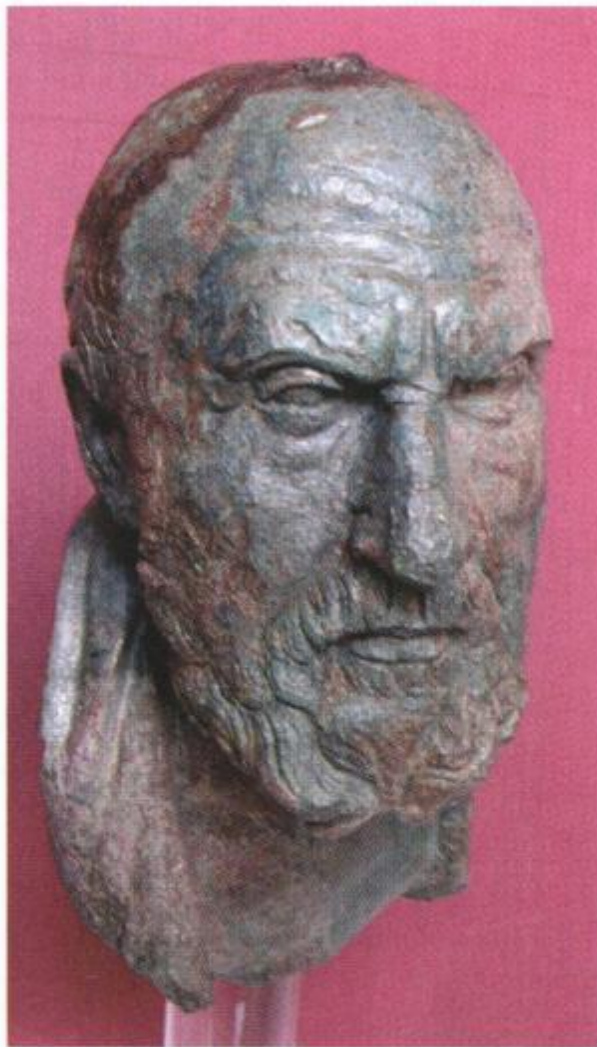

fig. 65
Planimetria ricostruttiva dei Fori di Cesare,
di Augusto e della Pace prima della costruzione
del Foro di Nerva. Fra i tre Fori, in grigio,
il percorso della *Cloaca Maxima*
(E. Bianchi-R. Meneghini).

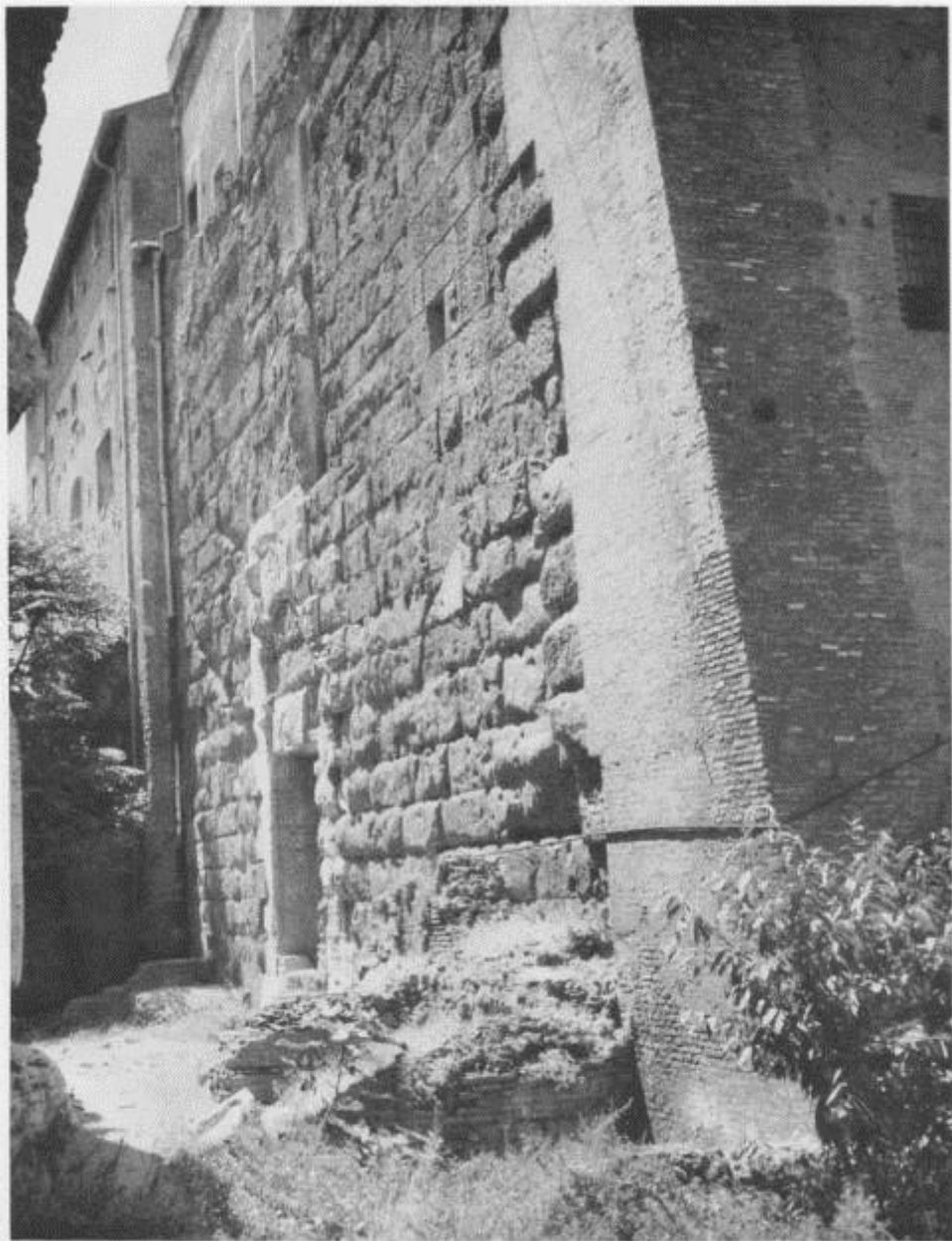
| *fig. 60*

Ritratto in bronzo del filosofo
stoico Crisippo rinvenuto
negli scavi del *Templum Pacis*
(Foto E. Bianchi).

542 Part of the north-west perimeter wall of the Forum Pacis which is continued in the perimeter wall of the Forum of Nerva.

Fot 3649

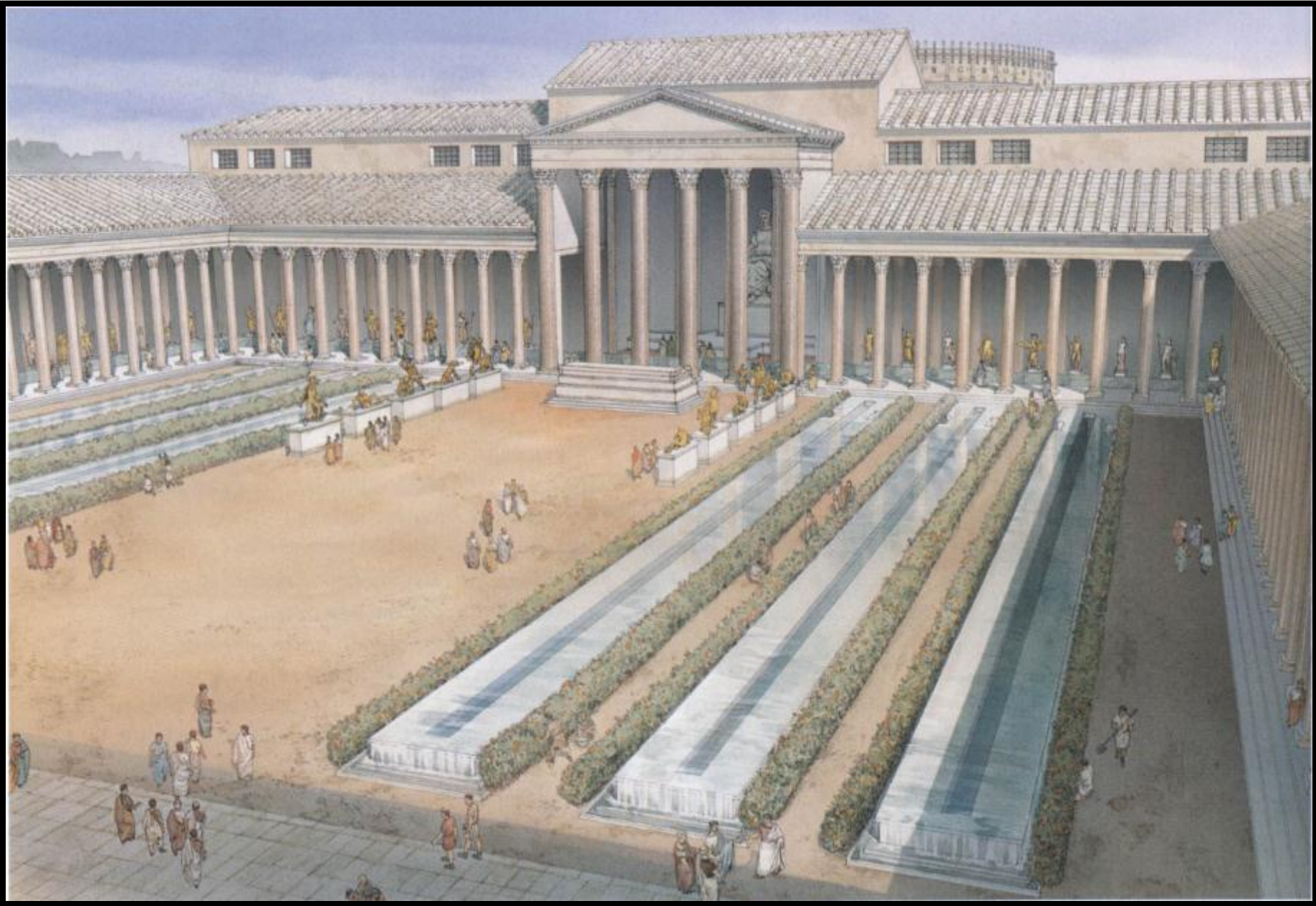
538 The south-east wall of the building.

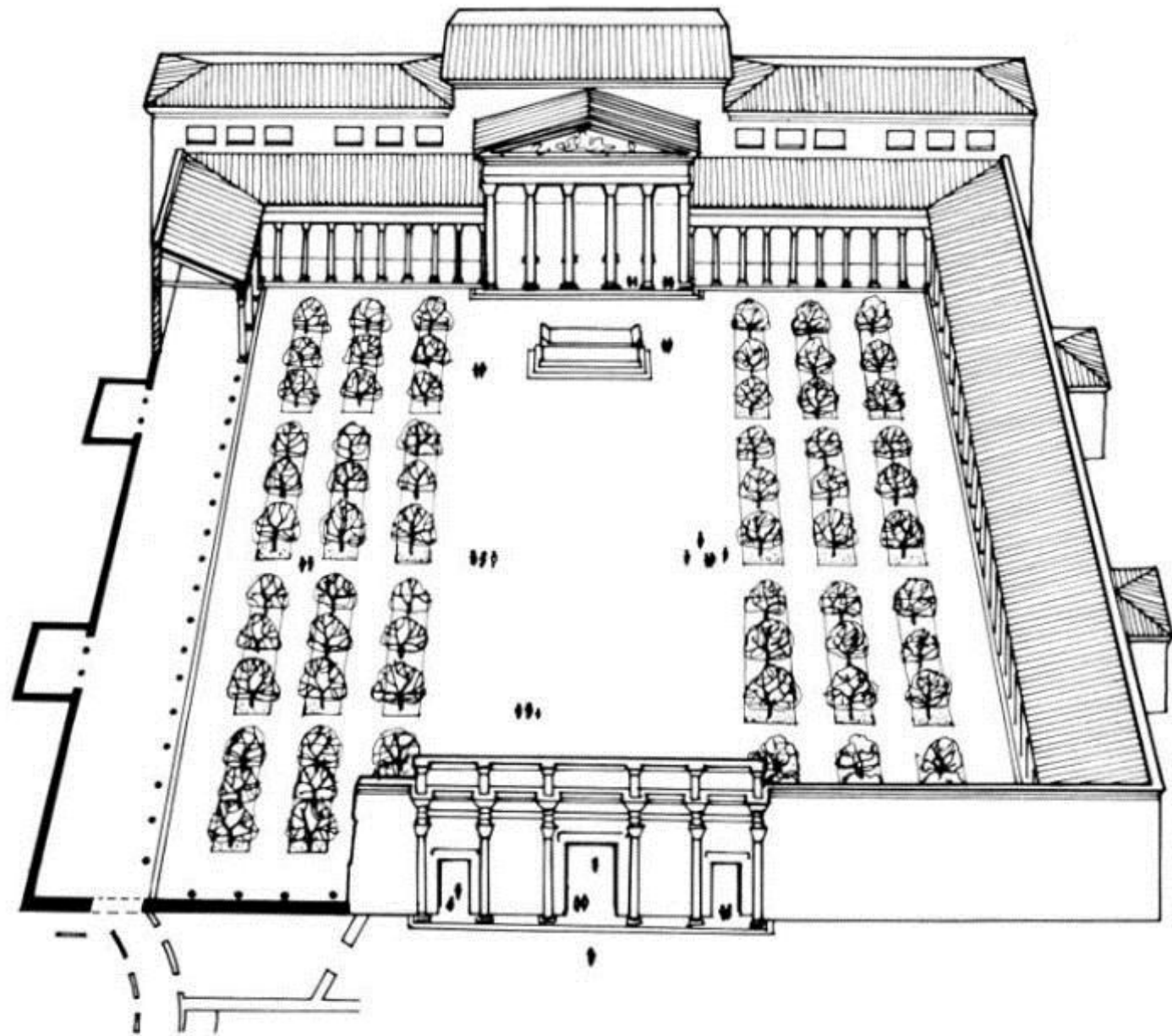
Fot 508

fig. 55

Le canalette marmoree poste
alla base degli euripi
del *Templum Pacis* in corso
di scavo (Foto Arkaia).

30. Rome, Templum Pacis ('Forum of Vespasian'), 71-9. Restored view, looking south-eastwards across the Forum Transitorium [cf. 6 and 35]

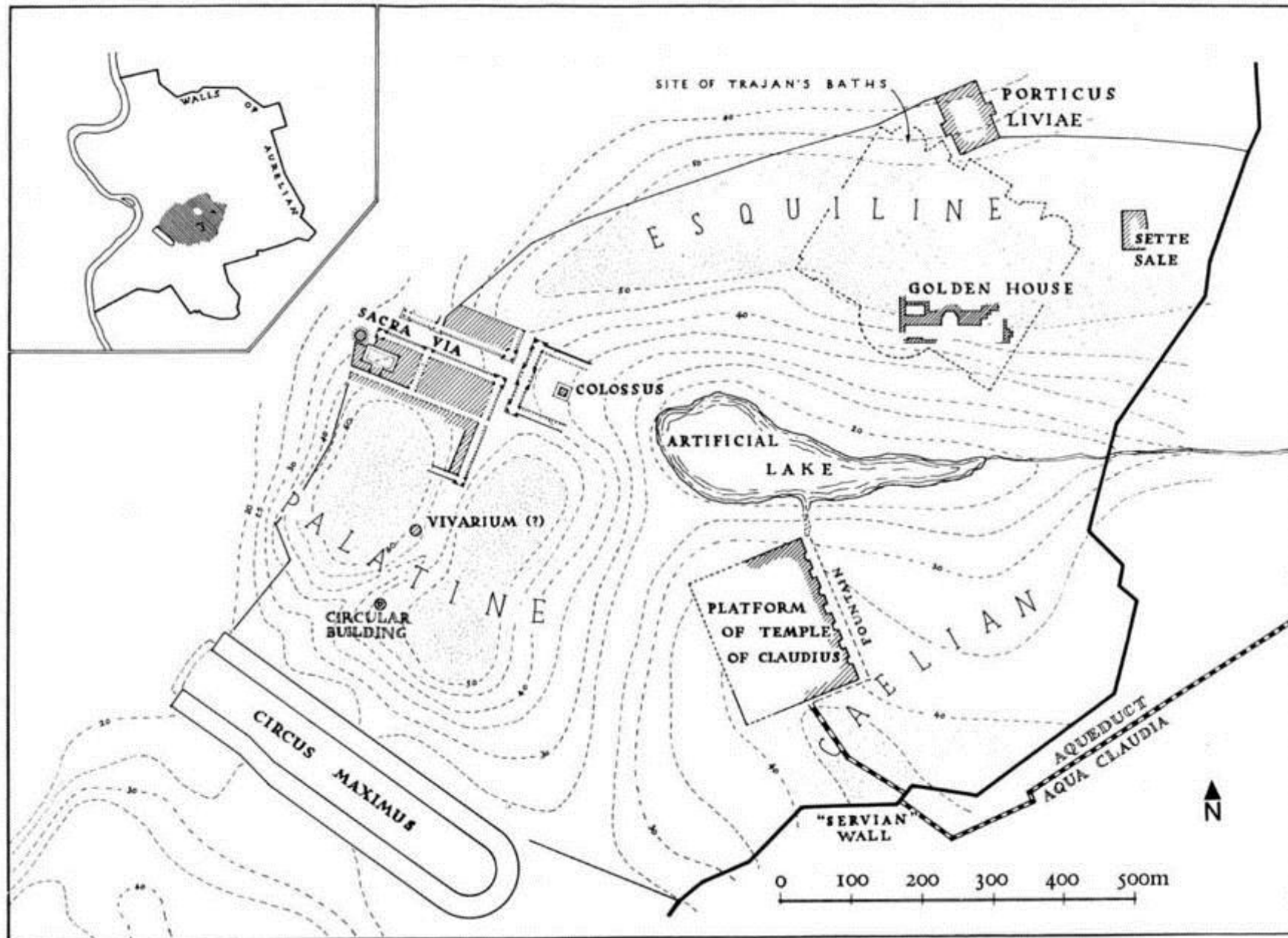

Image © 2009 DigitalGlobe

© 2007 Google™

Pointer 41°53'26.20" N 12°29'14.34" E elev 38 m Streaming 100% Eye all 1.49 km

26. Rome, Nero's Golden House, A.D. 64-8. Sketch-plan of the probable extent of the park, showing the known structures

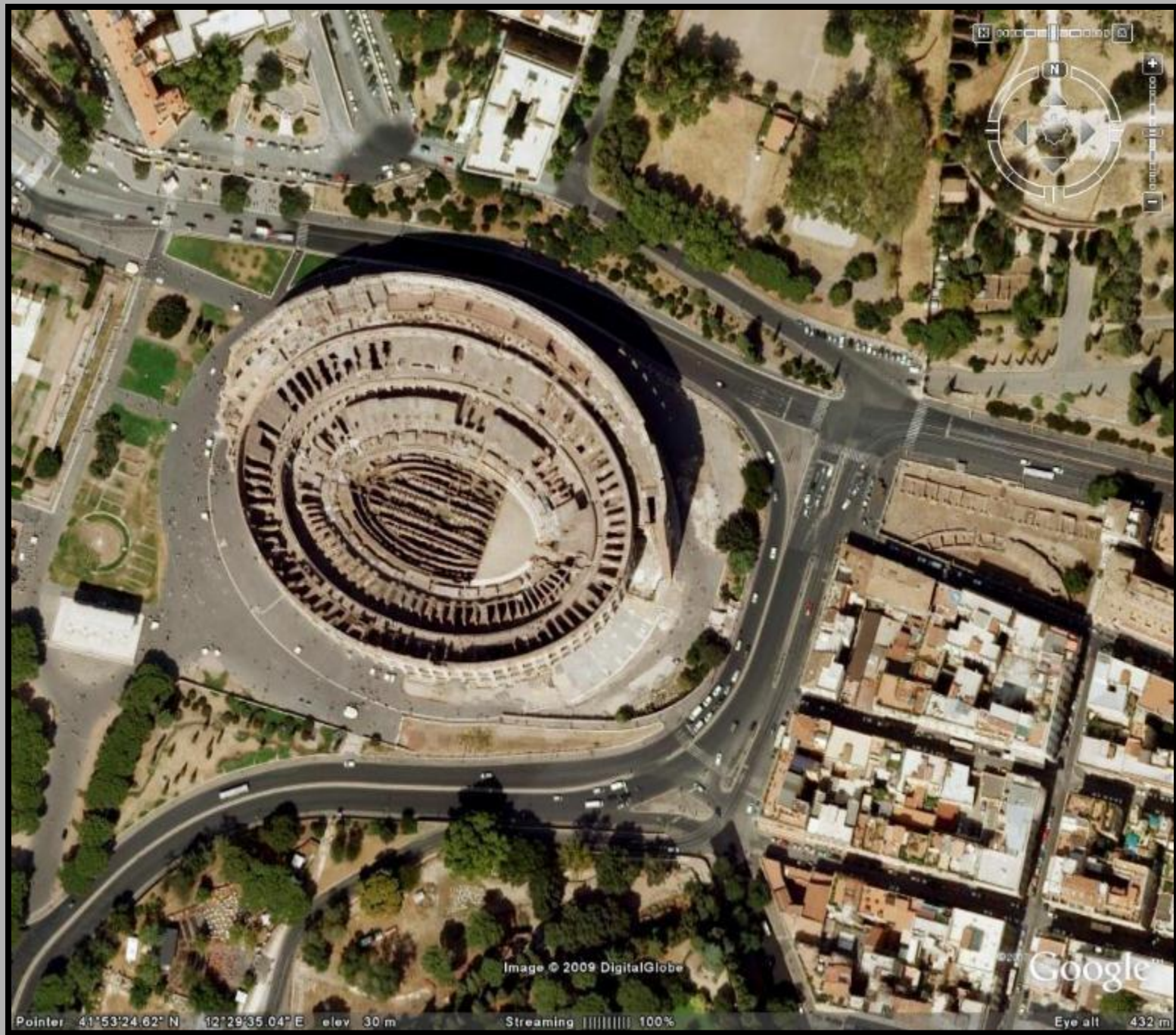

Image © 2009 DigitalGlobe

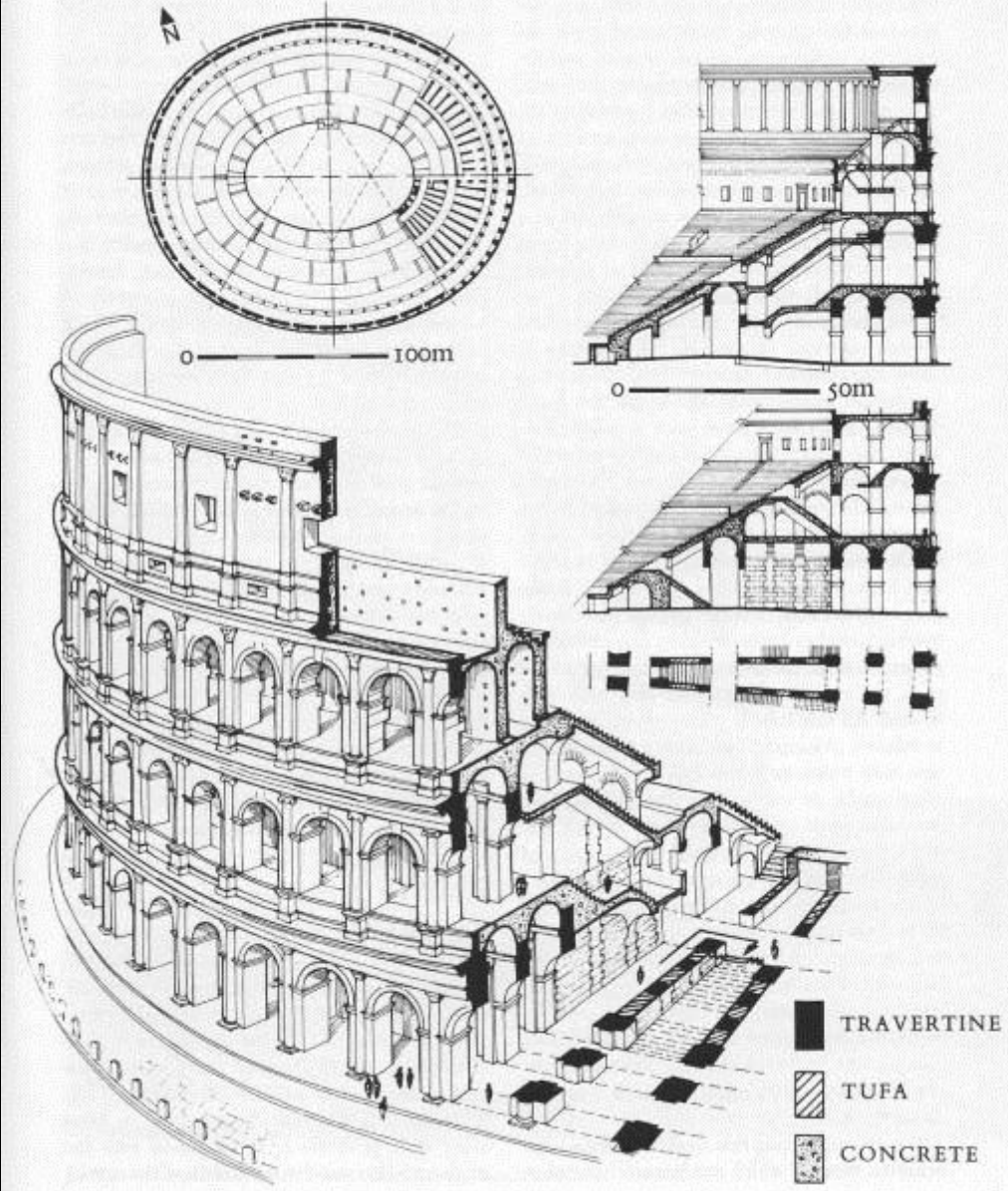
Pointer 41°53'24.62" N 121°29'35.04" E elev 30 m

Streaming ||||| 100%

Google

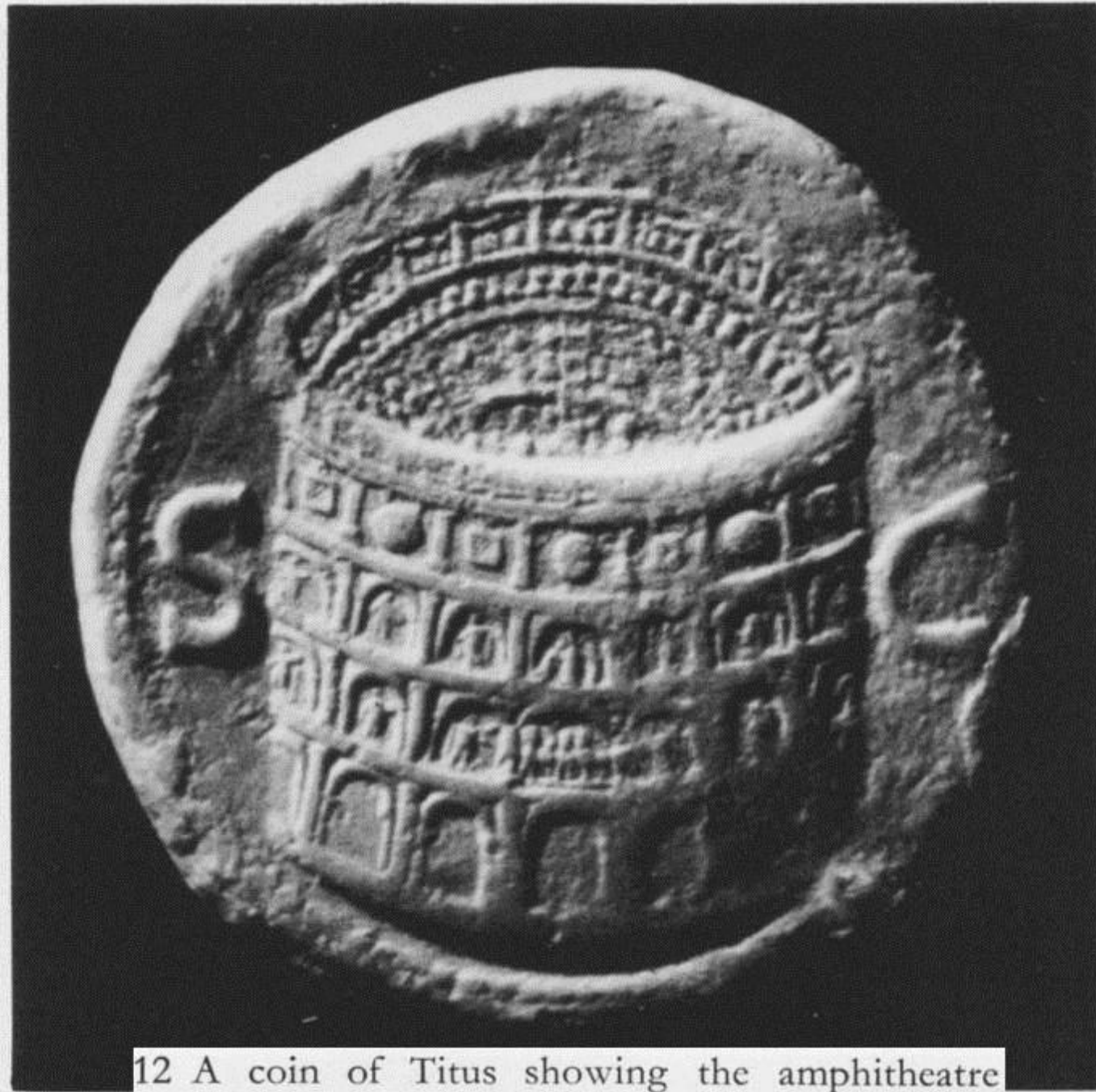
Eye all 432 m

31. Rome, Amphitheatrum Flavium (Colosseum), inaugurated in 80.
Plans, sections, and sectional view

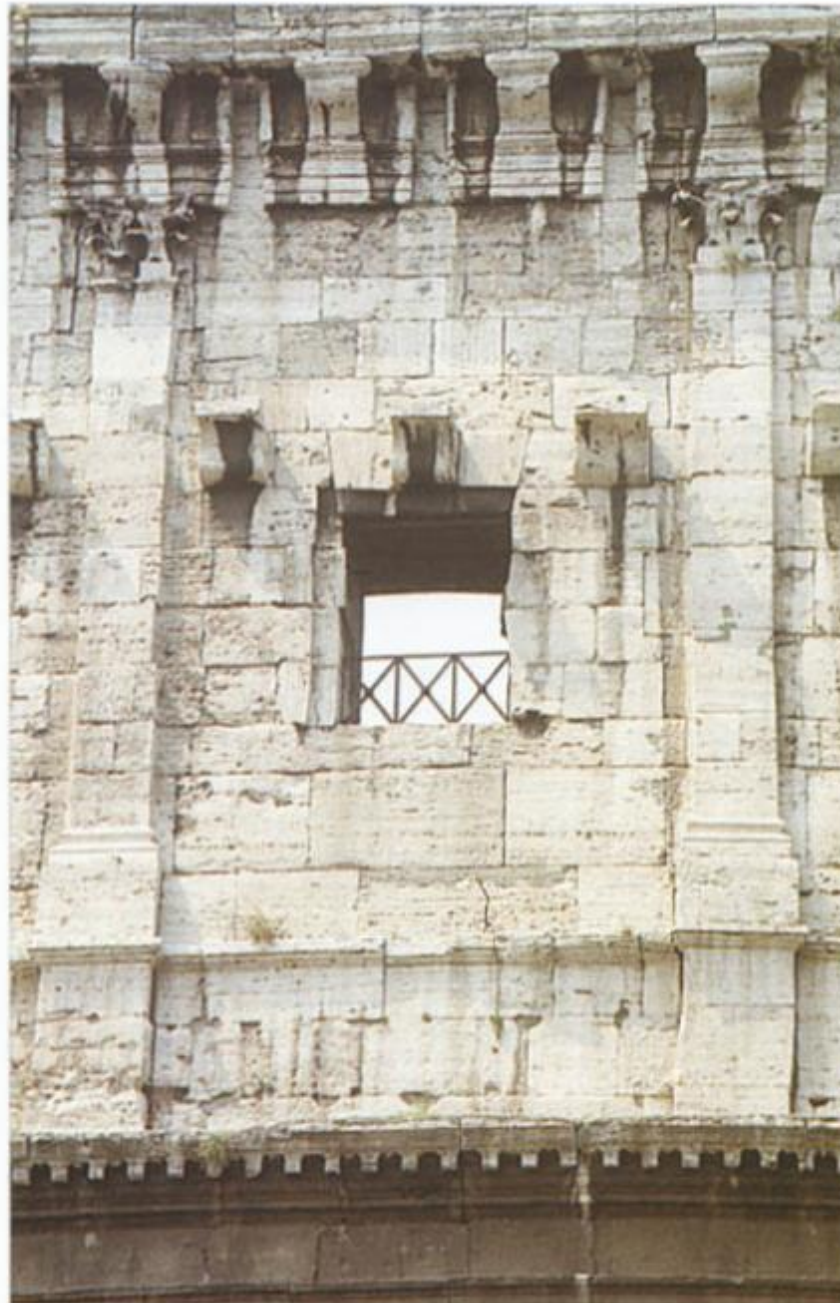

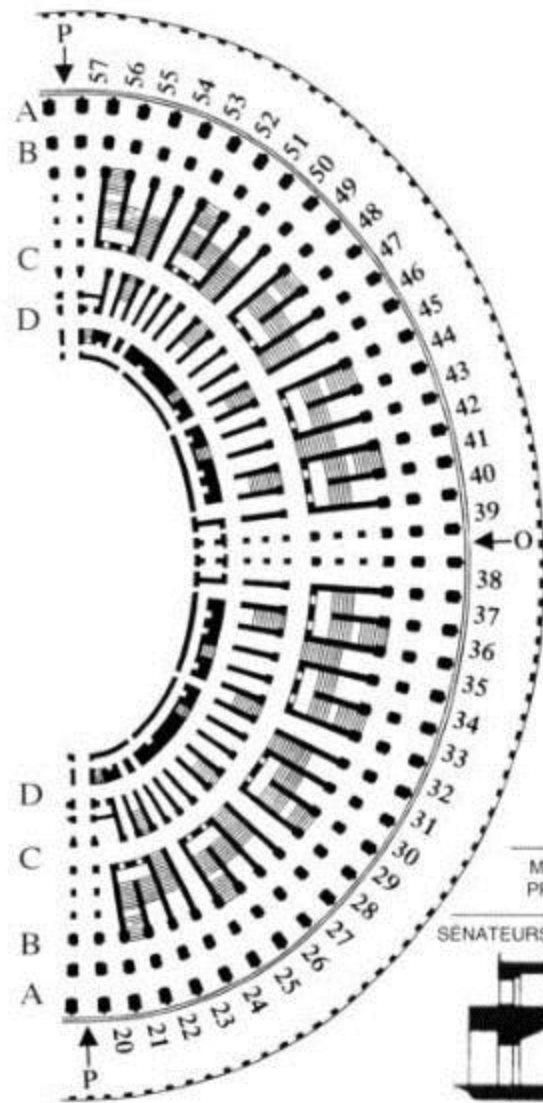
12 A coin of Titus showing the amphitheatre

▷ Supports des mâts
du vélum sur la façade
extérieure du Colisée.
Les poteaux traversaient
les ouvertures
carrées percées
dans la corniche.

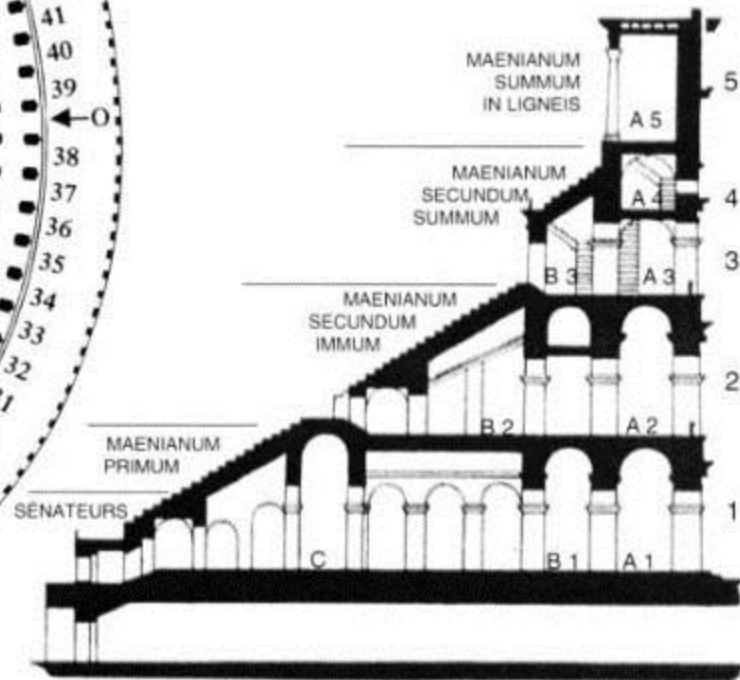

▽ Détail d'une peinture illustrant une émeute dans l'amphithéâtre de Pompéi en 59 apr. J.-C. Le vélum semble ici soutenu par des extrémités de vergue, comme les voiles d'un bateau.

▽ Coupe illustrant les différents niveaux et escaliers d'accès.

△ Plan au sol de la moitié nord du Colisée.
 Les entrées sont numérotées de 20 à 57
 et les couloirs notés A, B, C et D.
 L'entrée des magistrats est désignée par un O,
 les entrées des artistes est et ouest par un P.

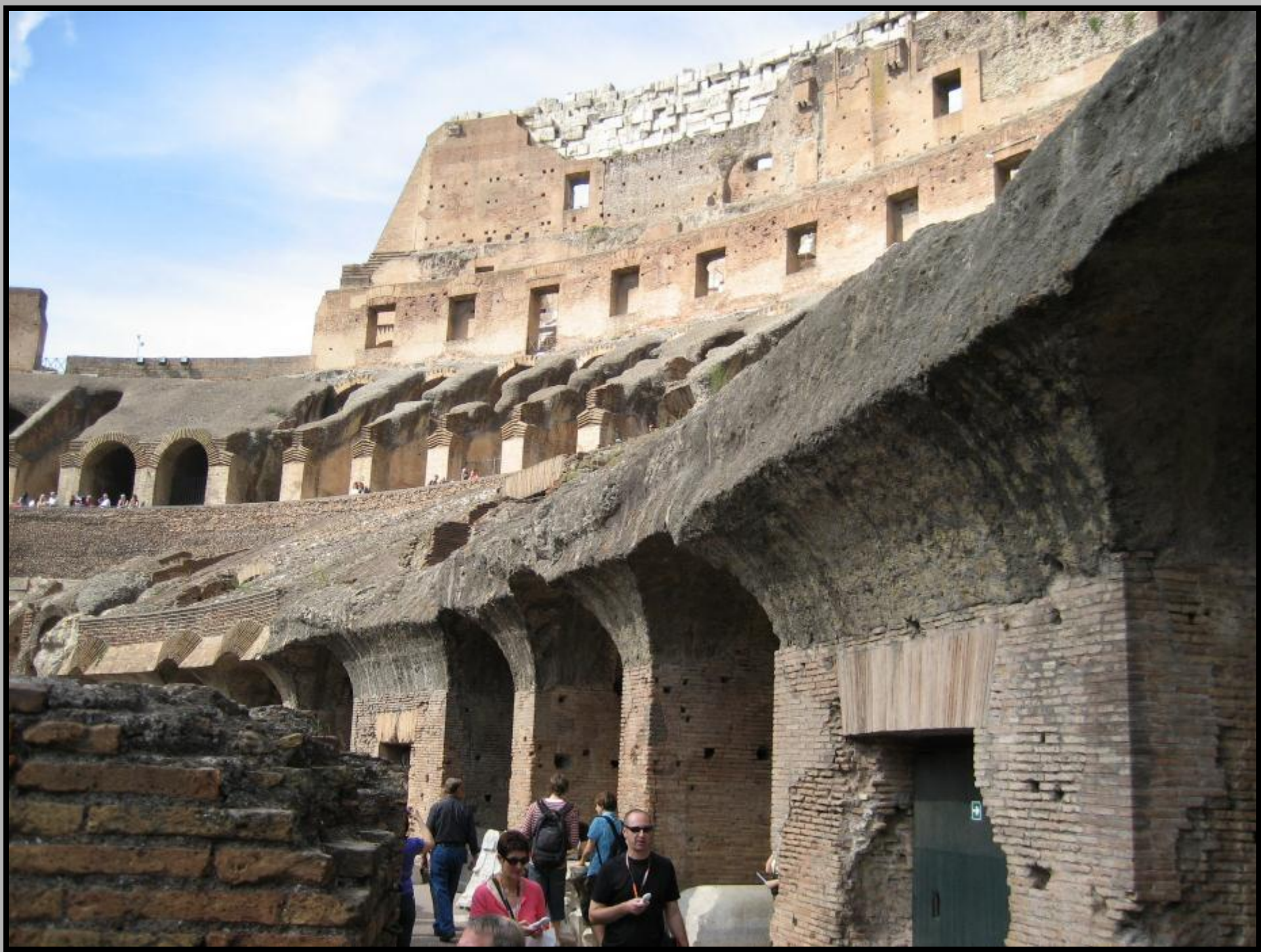

▽ Reconstitution
des gradins
du *maenianum*
secundum summum,
à côté de l'entrée est.

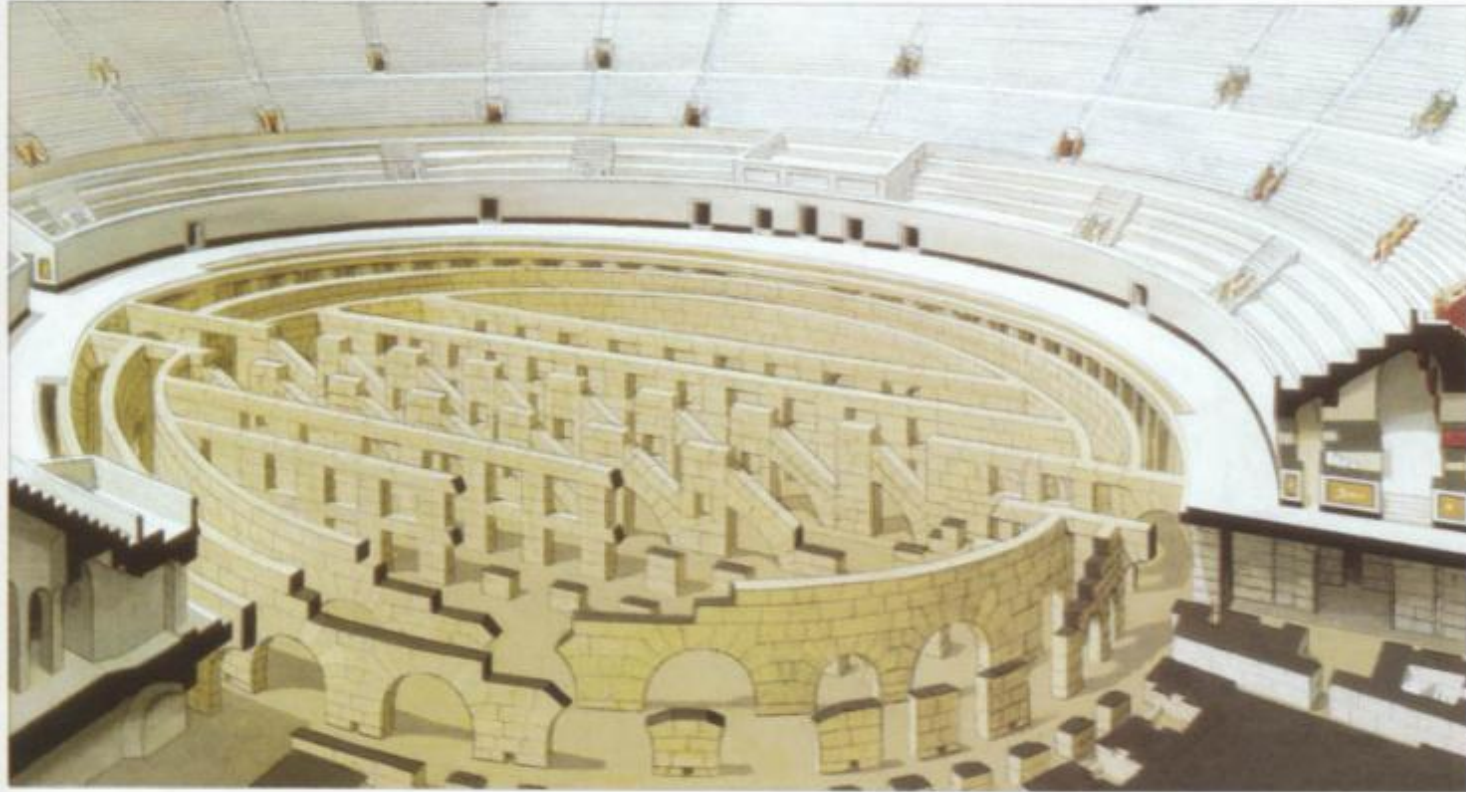

11 A wooden floor in the central gangway below the arena. It was discovered during the excavation of the foundations in 1875 and has since been lost.

Fot 3270

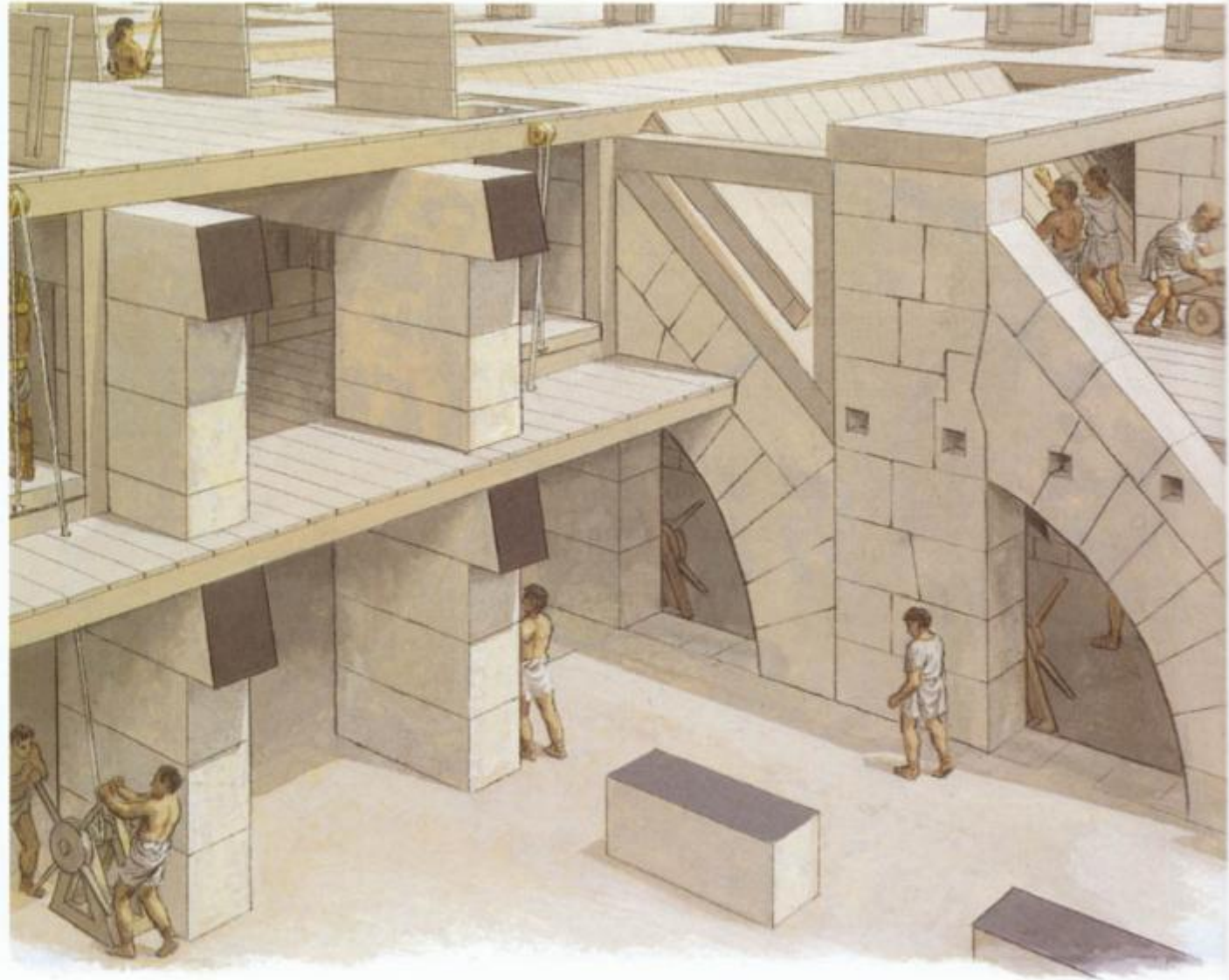

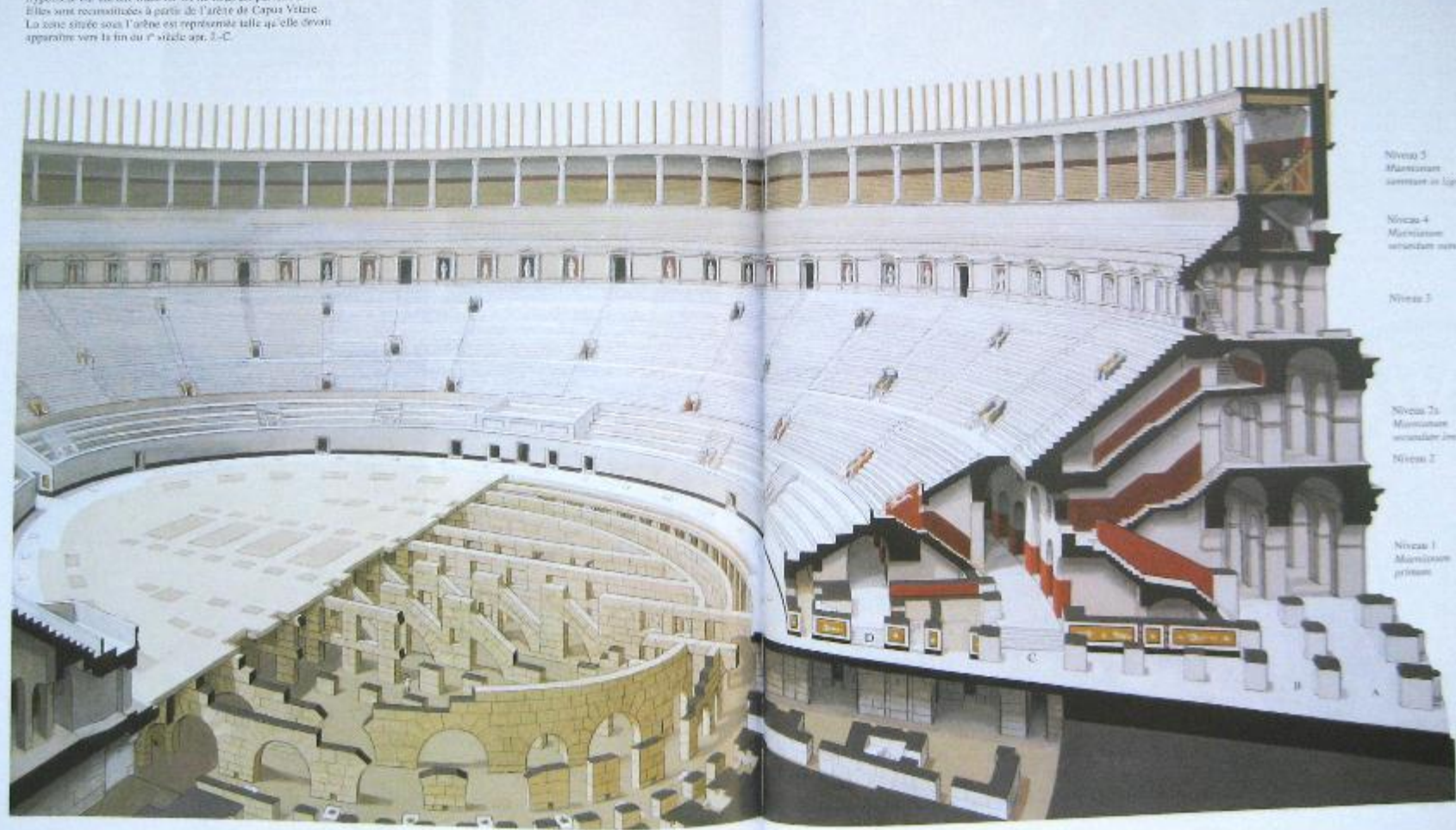

◁ Reconstitution de l'infrastructure de l'arène vers la fin du 1er siècle. Certaines parois ont été coupées afin de laisser apparaître les zones situées derrière.

▷ Reconstitution des couloirs nord F et G, situés sous l'arène du Colisée. De tout temps, les monte-charges furent sans doute actionnés depuis le couloir G. Toutes les trappes pratiquées dans le sol de l'arène sont représentées ouvertes. À l'arrière, on aperçoit les grandes trappes inclinables de l'aile centrale.

N° Reconstitués en coupe du Colisée furent apparues les divers
 couloirs et *vomitoria*. Les entrées et les niveaux ont les mêmes
 repères que sur le plan au sol présenté page 195. La loge impériale,
 dont il ne subsiste aucune trace, est représentée au centre
 de l'arc-en-ciel de l'arène. Les stances occupent les places les plus
 proches de l'arène. Il s'agit de larges gradins sur lesquels étaient
 installés deux niveaux officiels (ceux dits *castris*).
 Les trappes pratiquées dans le sol de l'arène reflètent de la pure
 hypothèse car aucune trace du sol ne nous est parvenue.
 Elles sont reconstituées à partir de l'arène de Capua Vétère.
 La zone située sous l'arène est représentée telle qu'elle devait
 apparaître vers la fin du Ier siècle apr. J.-C.

Niveau 5
 Mursium
 secundum lignum

Niveau 4
 Mursium
 secundum castris

Niveau 3

Niveau 2a
 Mursium
 secundum castris

Niveau 2

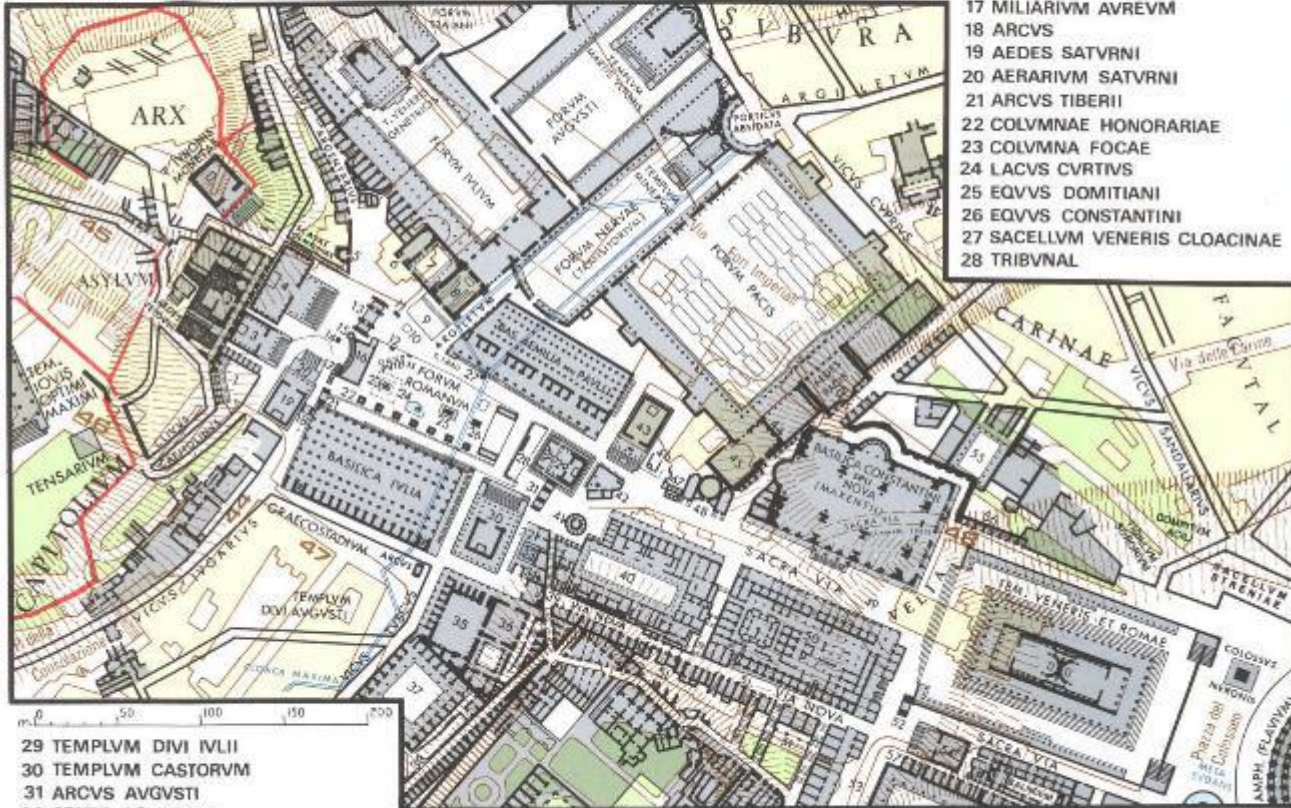
Niveau 1
 Mursium
 primum

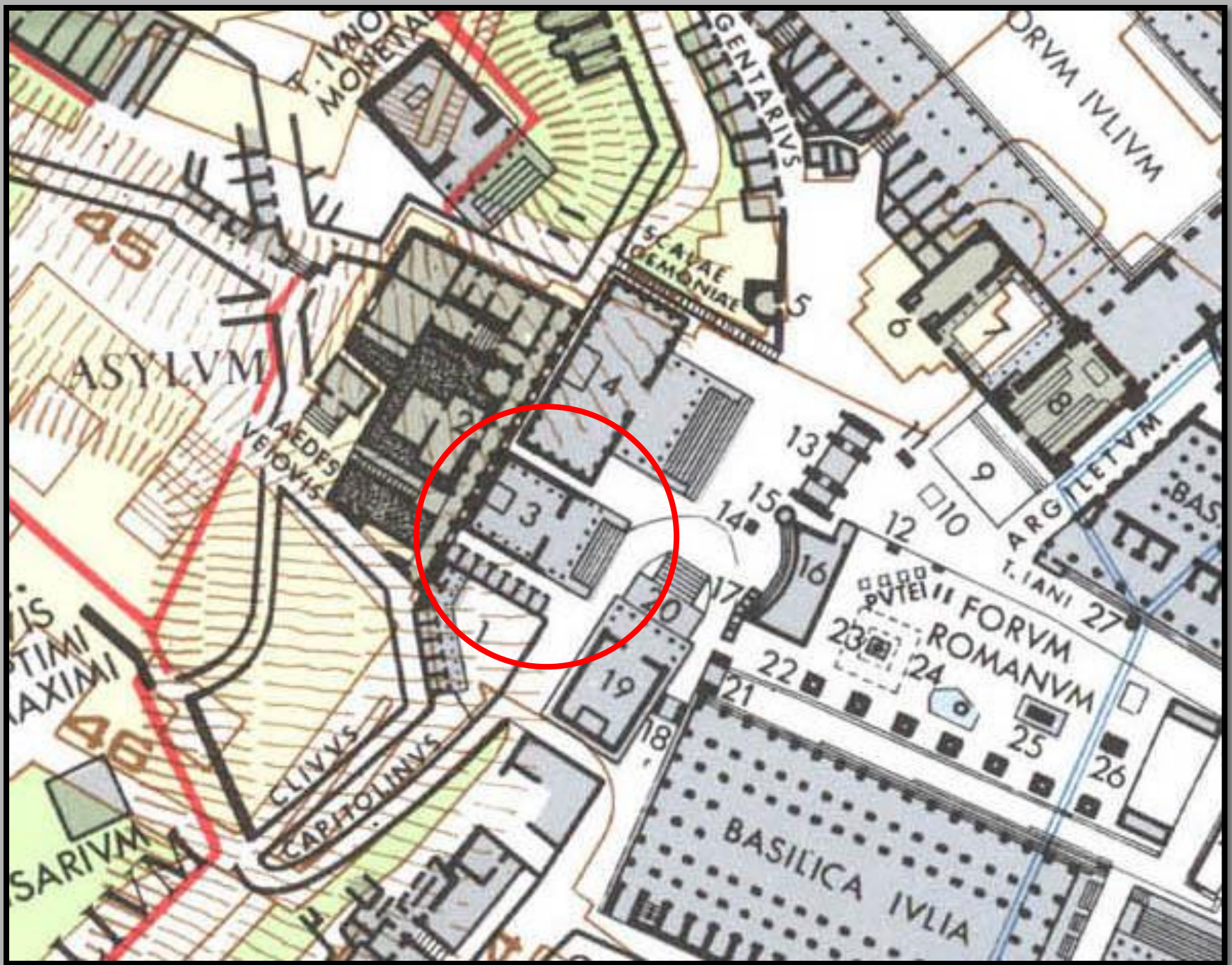
FORVM ROMANVM

CVM FINITIMIS AEDIFICIIS

1 PORTICVS DEORVM CONSENTIVM	9 COMITIVM (AREA VOLCANI ?)
2 TABVLARIVM	10 LAPIS NIGER (VOLCANAL ?)
3 TEMPLVM DIVI VESPASIANI	11 EQVVS CONSTANTII
4 TEMPLVM CONCORDIAE	12 DECENNALIA DIOCLETIANI
5 CARCER TVLLIANVM (MAMERTINVM)	13 ARCVS SEPTIMII SEVERI
6 SECRETARIVM SENATVS	14 VOLCANAL ^{aut} ARA SATVRNI (?)
7 ATRIVM MINERVAE	15 VMBILICVS VRBIS ROMAE
8 CVRIA	16 ROSTRA

29 TEMPLVM DIVI IVLII	40 DOMVS VESTALIVM	46 SEPVLCRETVM ANTIQVISSIMVM	52 ARCVS TITI
30 TEMPLVM CASTORVM	41 AEDES VESTAE	47 CARCER QVI DICTVR	53 CLIVVS QVI DICTVR PALATINVS
31 ARCVS AVGVSTI	42 REGIA	48 TEMPLVM QVOD DICTVR	54 TEMPLVM
32 STATIO AQVARVM	43 TEMPLVM ANTONINI PII	49 TEMPLVM BACCHI	55 PORTICVS DOMVS AVREAE
33 LACVS IVTVRNAE	44 ET FAVSTINAE	50 PORTICVS MARGARITARIA ?	56 SVBSTRVCTIONES AETATIS
34 AEDICVLA IVTVRNAE	45 BIBLIOTHECA PACIS	51 INSVLAE	NERONIANAE
35 VESTIBVLVM DOMVS PALATINAE			57 TABERNAE AETATIS DOMITIANI
36 ATRIVM GAI			
37 HORREA AGRIPPIANA			
38 CLIVVS QVI DICTVR VICTORIAE			
39 ARA AII LOCVTII			

Ο ναός του Θείου Βεσπασιανού (από νότο)

1321 The podium of the temple, with the pedestal on which the statues of the deified Vespasian and Titus stood. A built-up gate of the Tabularium is seen behind the rear wall of the cella (s. a. II, 1197).

Fot 190

1322. The three columns of the north-east corner of the temple; the last letters of the dedicatory inscription (CIL. VI, 938) appear on the entablature.

Τμήμα του θριγκού του ναού του Θείου Βεσπασιανού

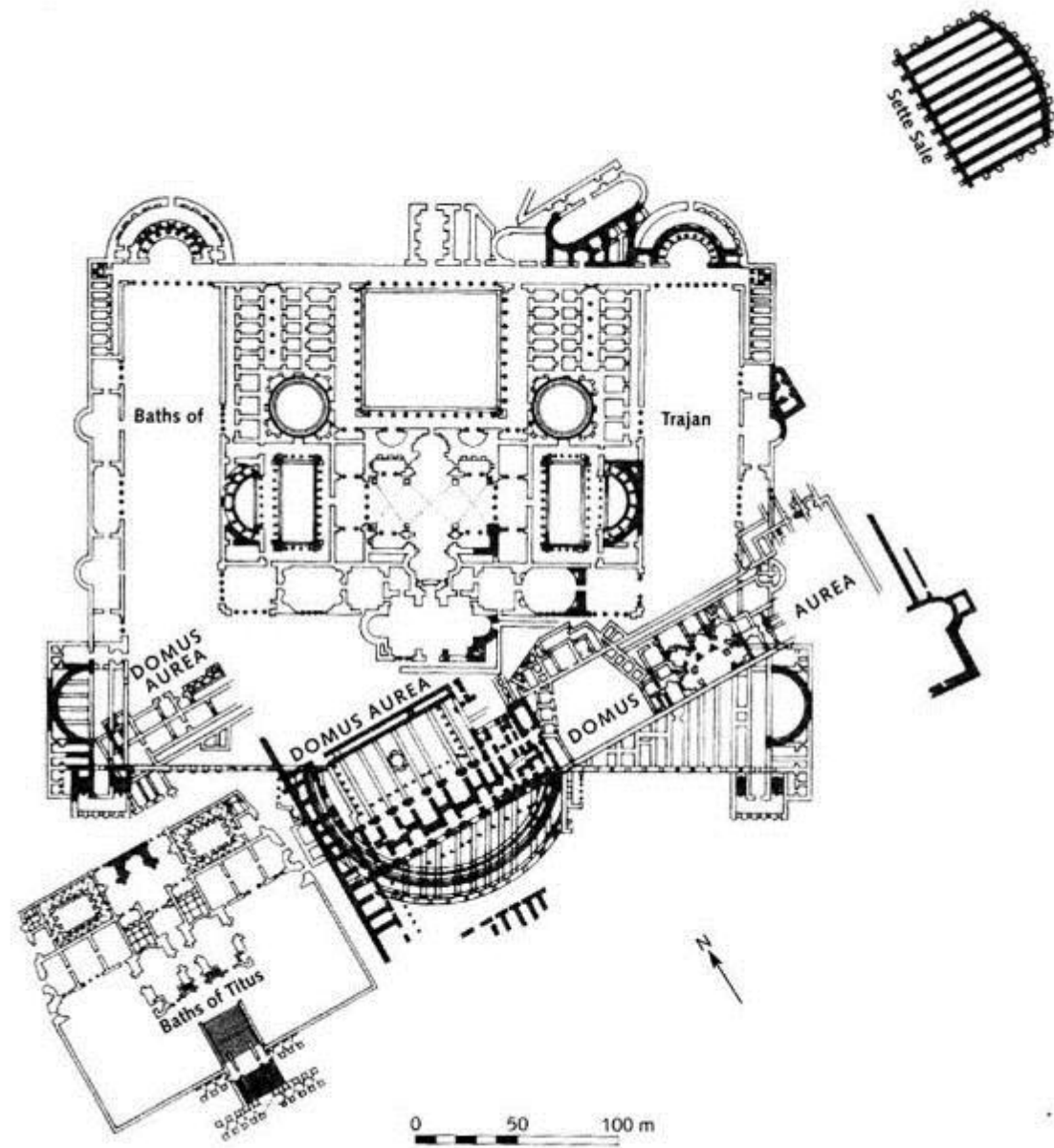
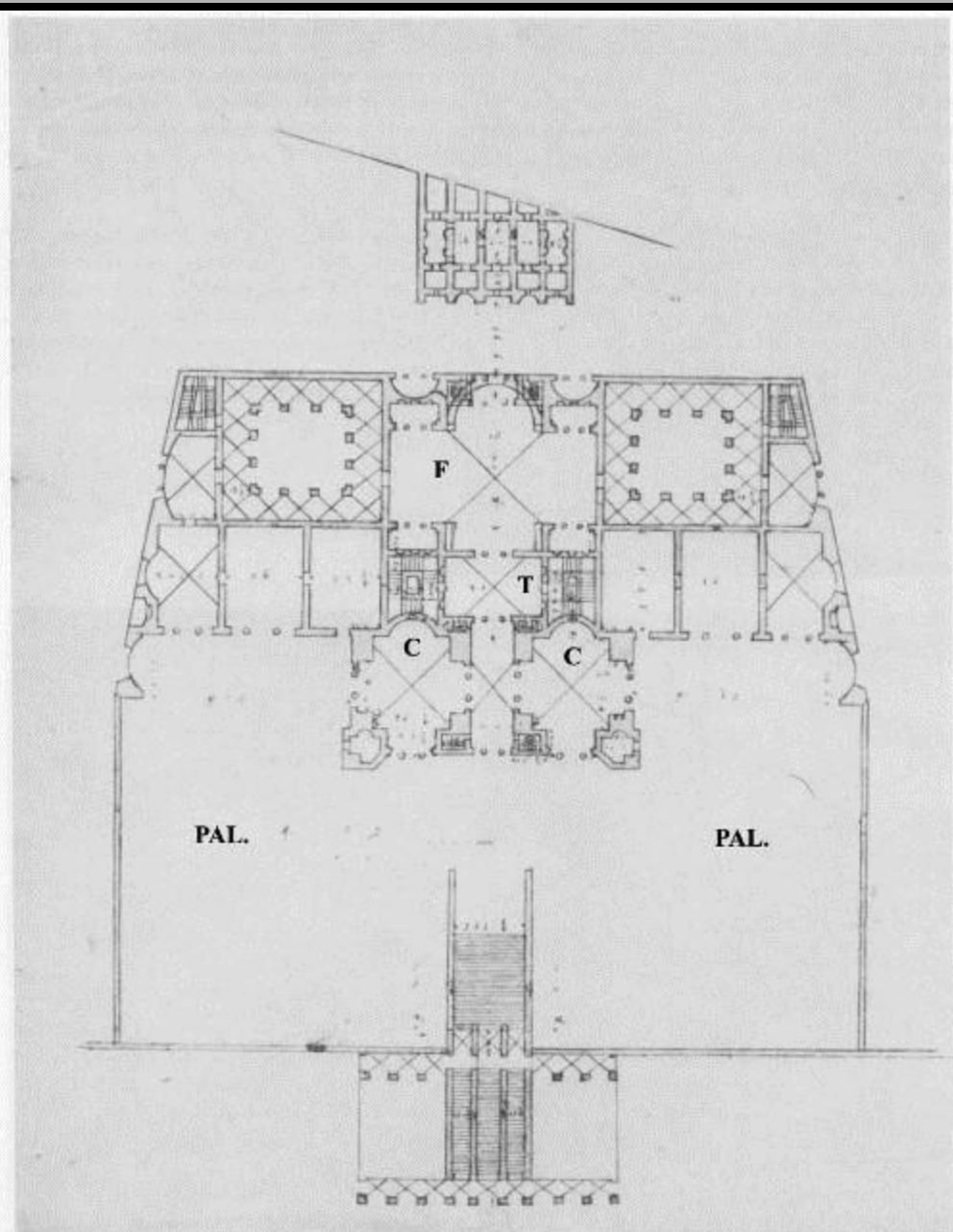

FIGURE 51. Position of the Domus Aurea with respect to the Baths of Titus and Baths of Trajan.

1282 The excavation of the porticus; the brick pilasters with half columns in the third row have survived, those in the front rows were destroyed.

GFN B/200

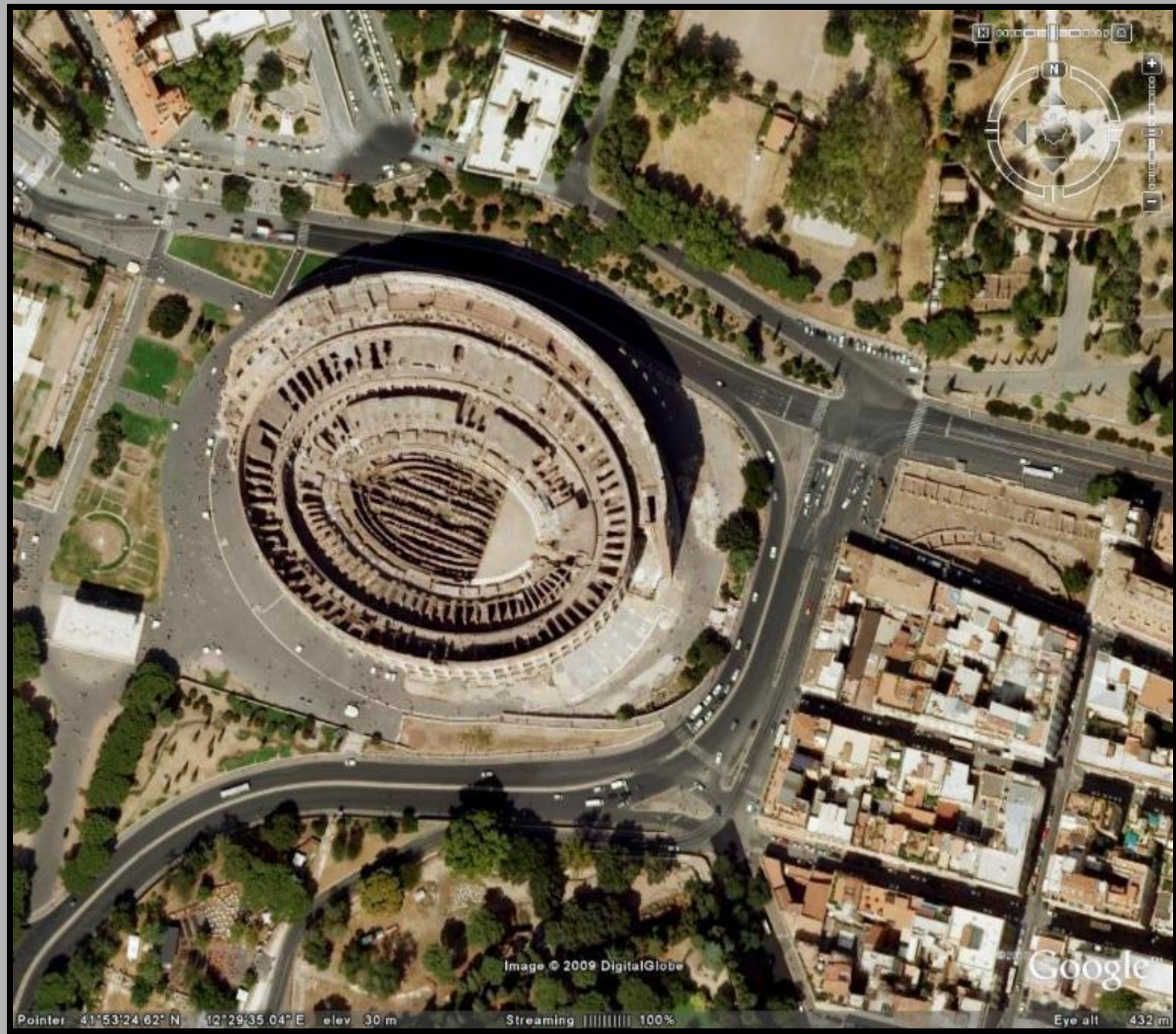

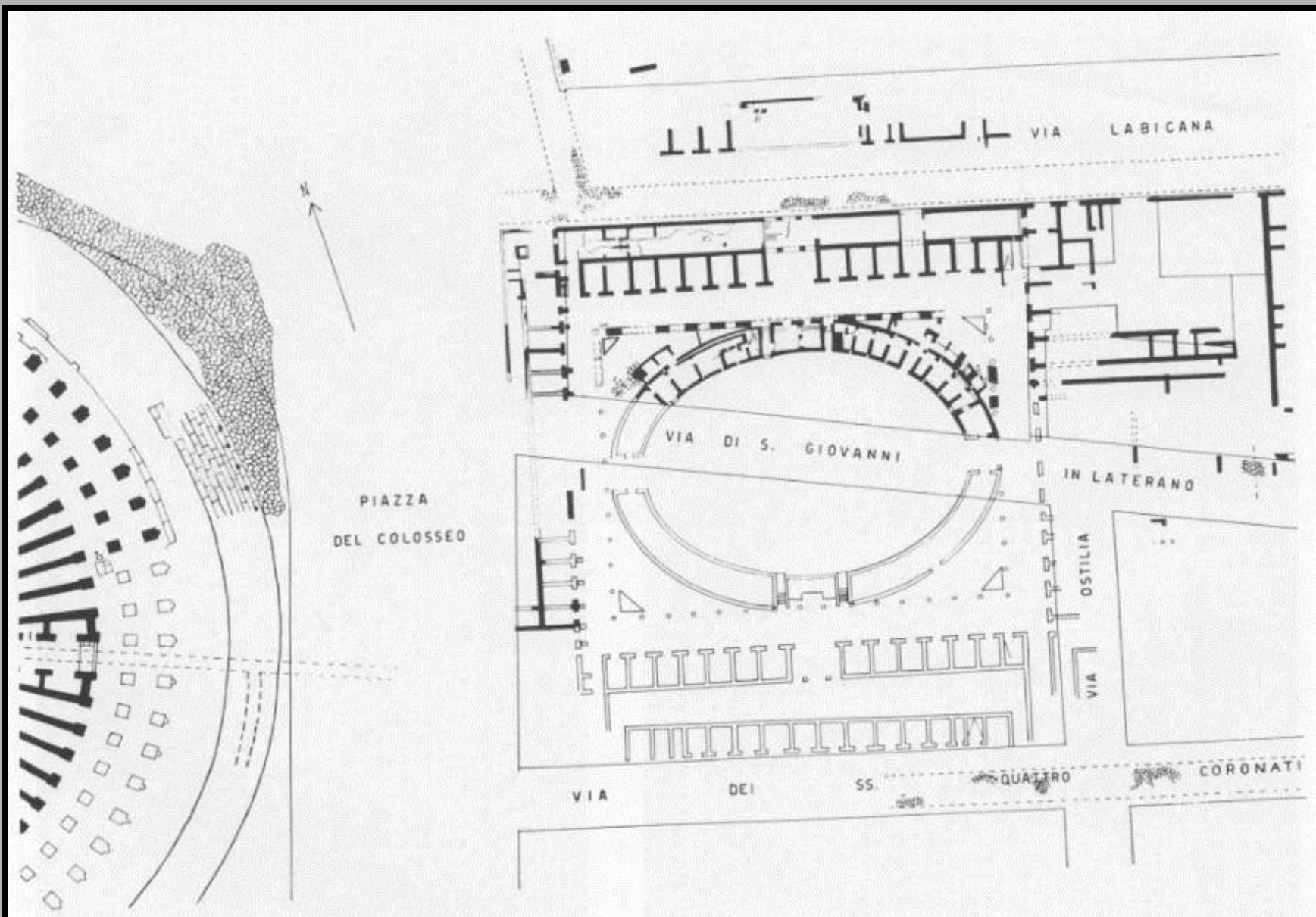
Image © 2009 DigitalGlobe

Pointer 41°53'24.62" N 12°29'35.04" E elev 30 m

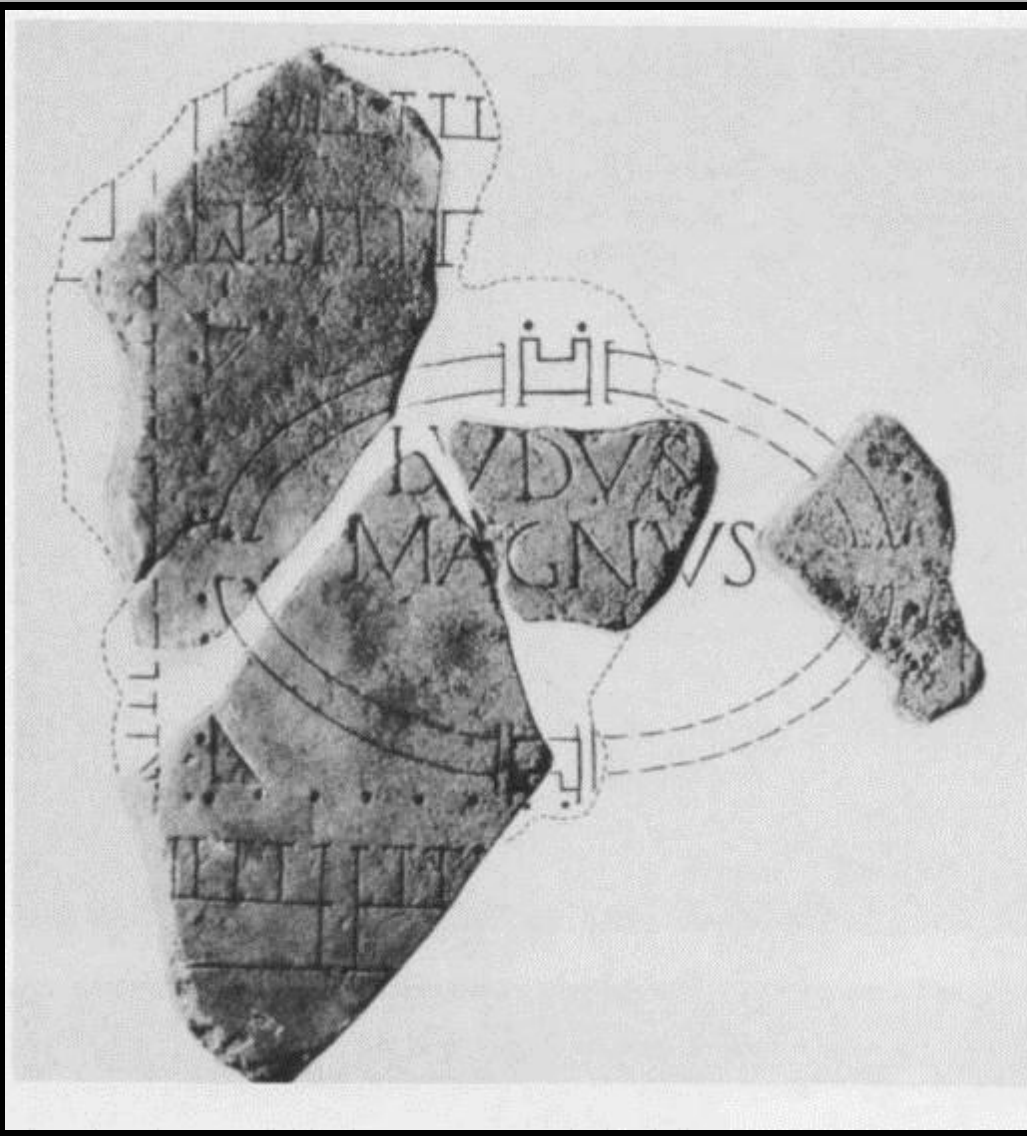
Streaming ||||| 100%

Google

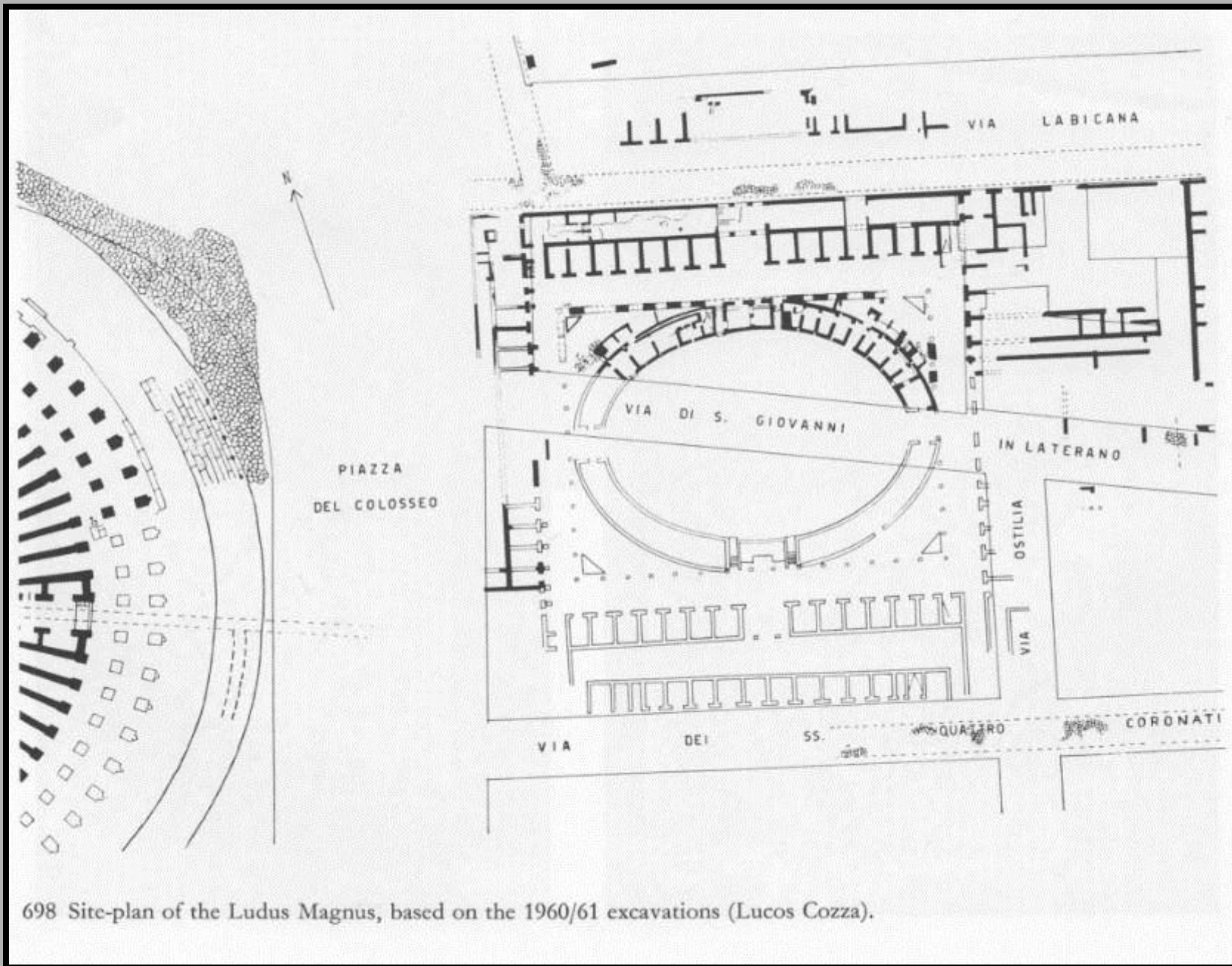
Eye all 432 m

698 Site-plan of the Ludus Magnus, based on the 1960/61 excavations (Lucos Cozza).

699 Fragment of the Severan marble plan
with the inscription Ludus Magnus
(CIL VI, 29844, No. 4). Detail of pl.
XVII FUR. Fot 5929

698 Site-plan of the Ludus Magnus, based on the 1960/61 excavations (Lucos Cozza).

700 Part of the Ludus Magnus excavated in 1937.

Rip X C/3667

702 The Ludus Magnus after further excavations and restoration in 1960/61.

Fot 6390

Ludus Magnus

Ludus Magnus

Ludus Magnus

Ludus Magnus

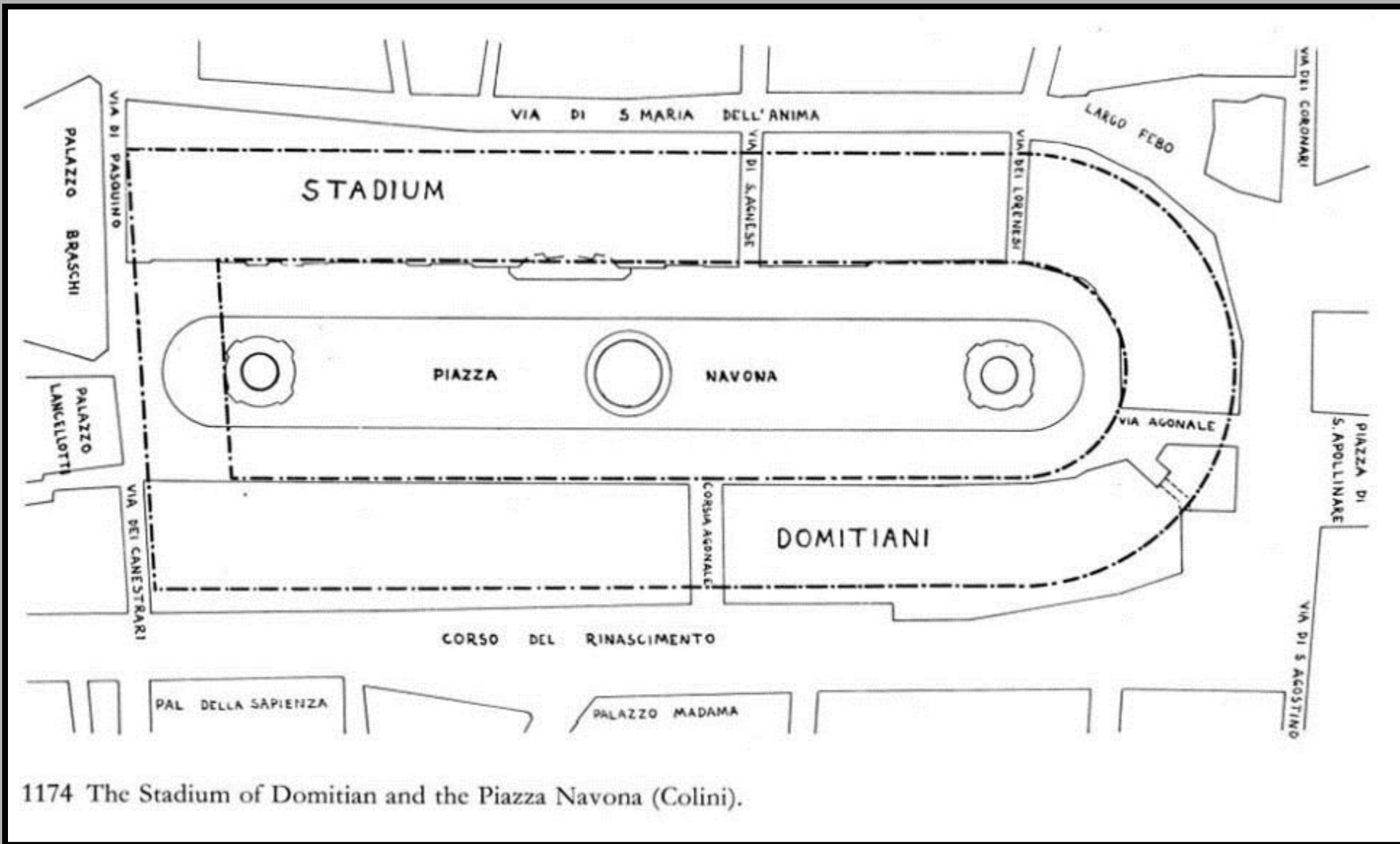

↳ Reconstruction
du Ludus Magnus avec
le Colisée à l'arrière-plan.
Au fond de l'arène,
on aperçoit des poteaux
d'entraînement (*puli*).
En bas à droite,
une coupe permet
de visualiser l'agencement
des différentes pièces.
Des escaliers permettaient
de rejoindre le hall
d'entrée donnant
sur la via Labicana.

Η Piazza Navona που ακολουθεί το σχήμα του σταδίου του Δομιτιανού

1174 The Stadium of Domitian and the Piazza Navona (Colini).

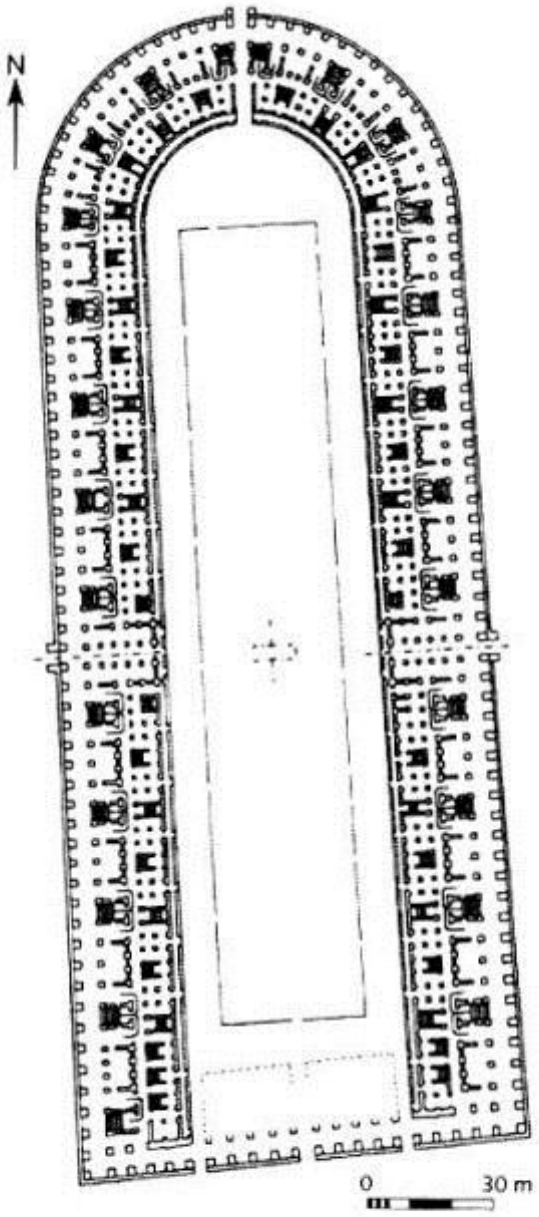
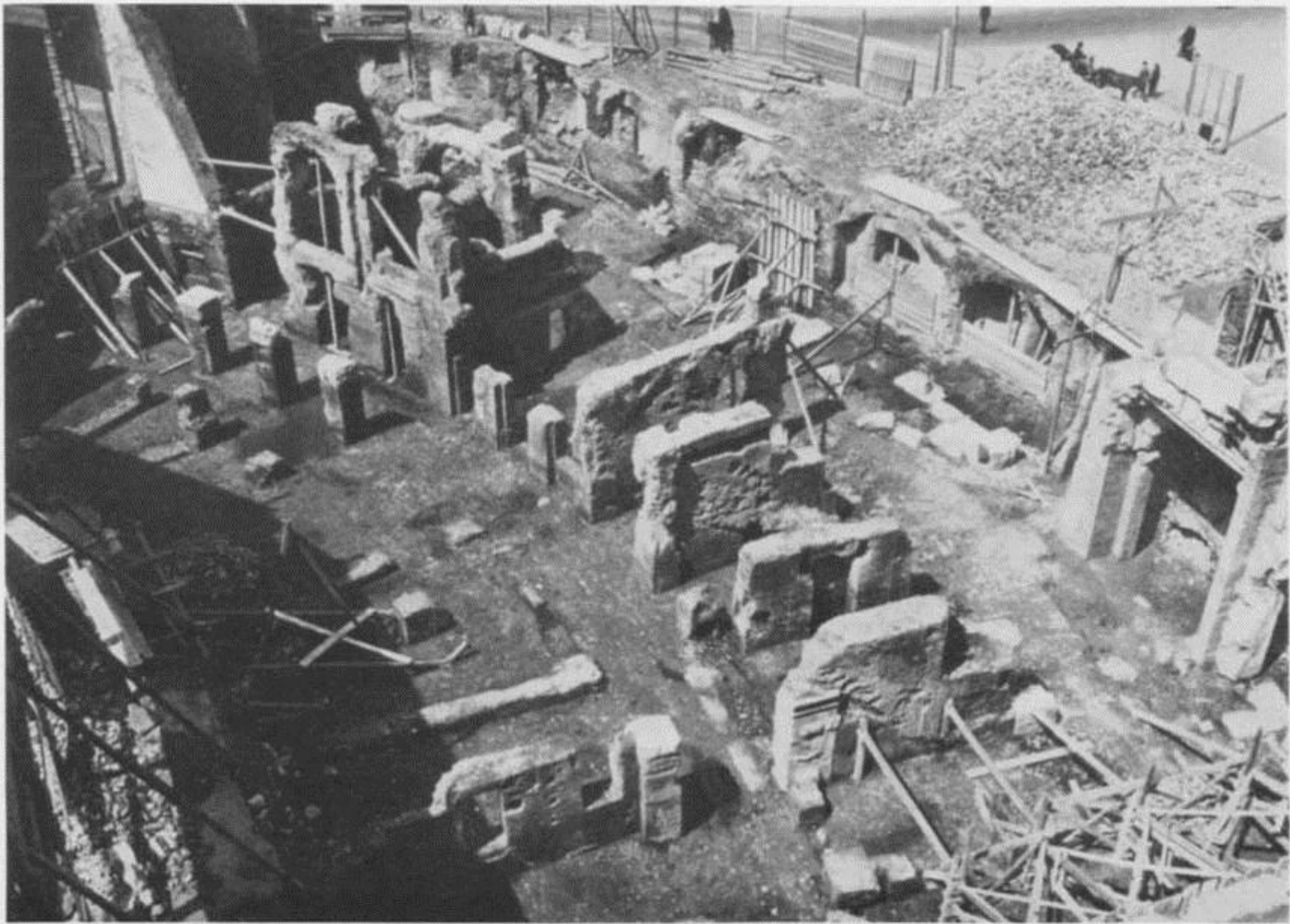

FIGURE 76. Stadium of Domitian (Piazza Navona).

1177 Excavation of the north side of the stadium in 1936.

Rip X C/3517

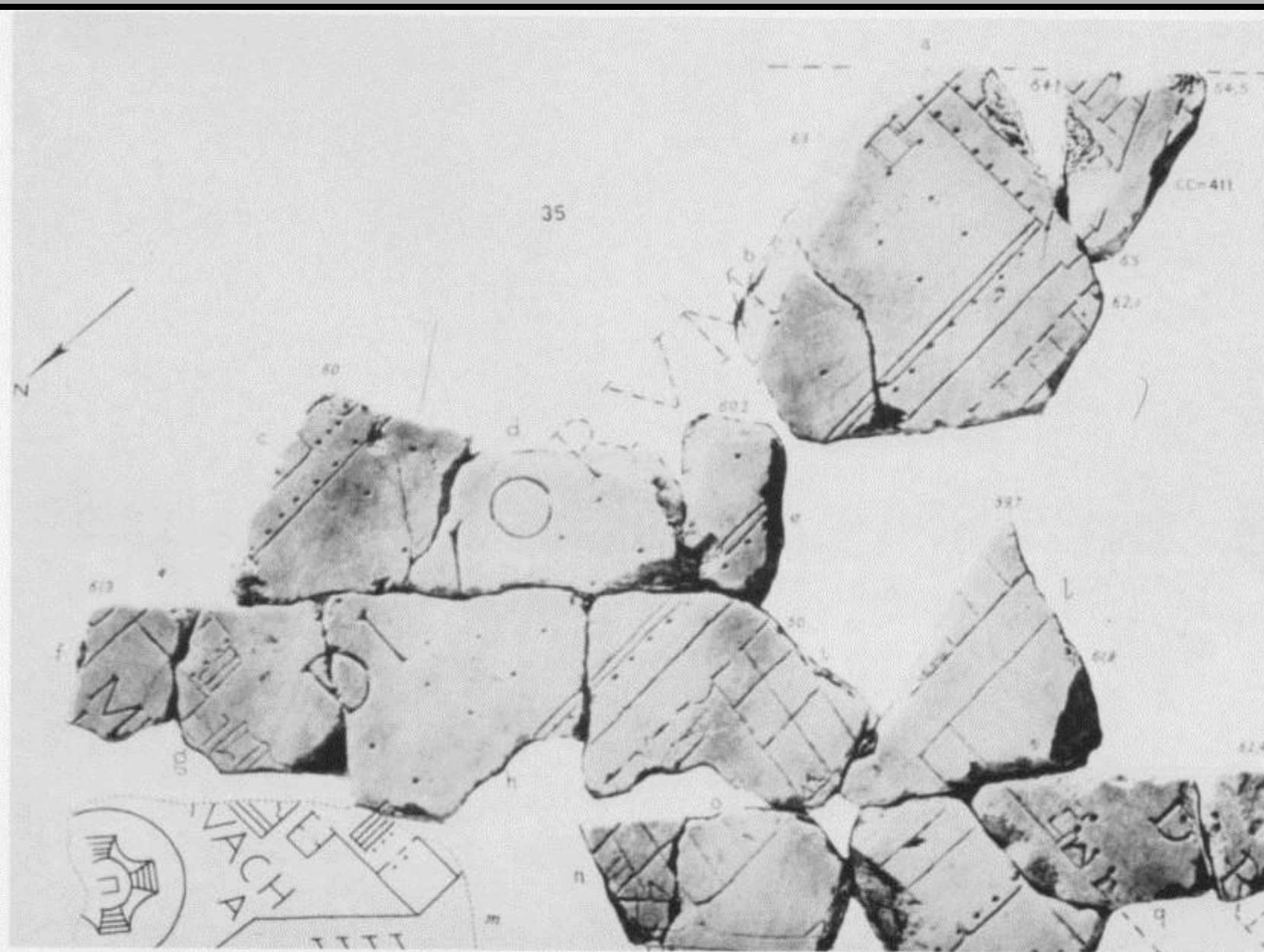
1178 The north curve of the stadium, with the main entrance.

Rip X C/3530

1175 Aureus of Septimius Severus with the Stadium
Domitiani (Mattingly-Sydenham, Roman Imp.
Coinage IV, 1936, p. 124, No. 260).

MCR A/789

361 Templum or Porticus Divorum on the Severan marble plan (from plate XXXI FUR).

Fot 4729

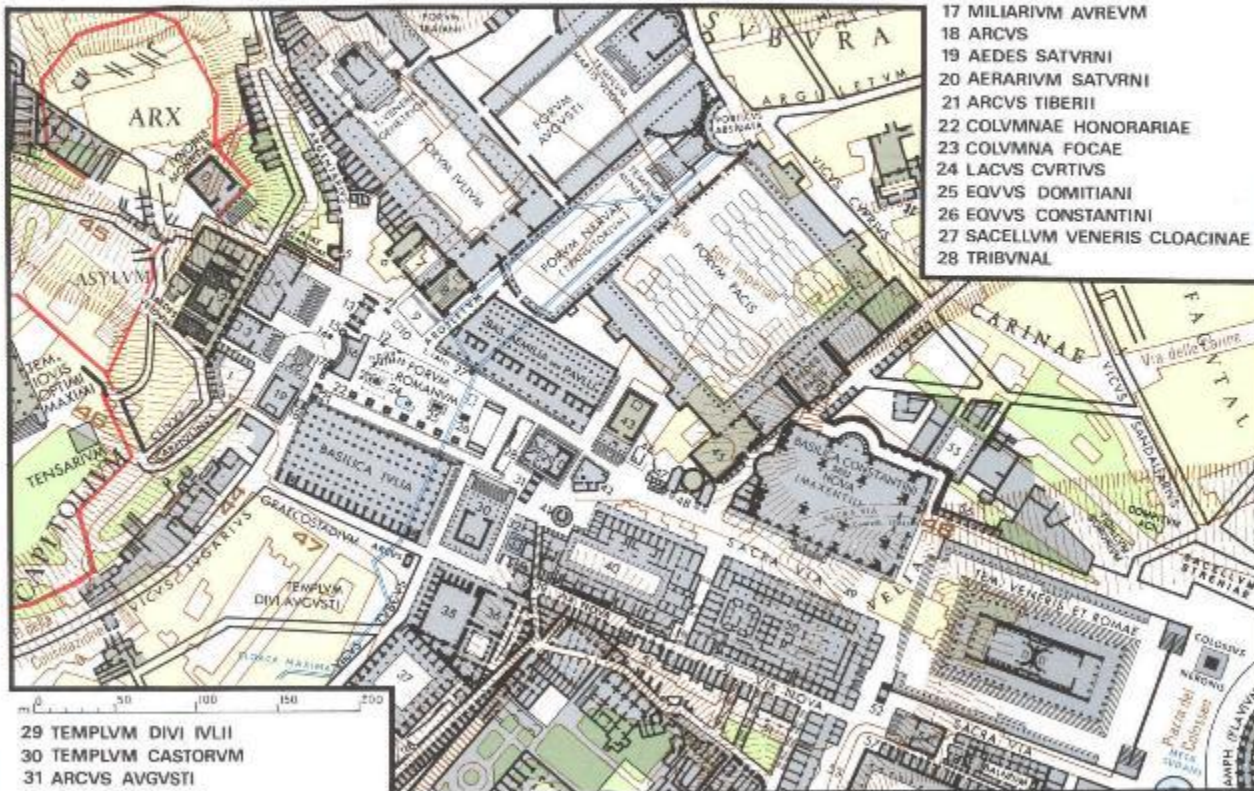

753 Coin of Domitian with the round Temple of Minerva Chalcidica (BMC, Emp II, p. 241, pl. 67, 7).

Fot 6437

FORVM ROMANVM CVM FINITIMIS AEDIFICIIS

1 PORTICVS DEORVM CONSENTIVM	9 COMITIVM (AREA VOLCANI ?)
2 TABVLARIVM	10 LAPIS NIGER (VOLCANAL ?)
3 TEMPLVM DIVI VESPASIANI	11 EQVVS CONSTANTII
4 TEMPLVM CONCORDIAE	12 DECENNALIA DIOCLETIANI
5 CARCER TVLLIANVM (MAMERTINVM)	13 ARCVS SEPTIMII SEVERI
6 SECRETARIVM SENATVS	14 VOLCANAL <i>aut</i> ARA SATVRNI (?)
7 ATRIVM MINERVAE	15 VMBILICVS VRBIS ROMAE
8 CVRIA	16 ROSTRA

29 TEMPLVM DIVI IVLII	40 DOMVS VESTALIVM	46 SEPVLCRETVM ANTIQVISSIMVM	52 ARCVS TITI
30 TEMPLVM CASTORVM	41 AEDS VESTAE	47 CARCER QVI DICTVR	53 CLIVVS QVI DICTVR PALATINVS
31 ARCVS AVGVSTI	42 REGIA	48 TEMPLVM QVOD DICTVR	54 TEMPLVM
32 STATIO AQVARVM	43 TEMPLVM ANTONINI PII	DIVI ROMVLI	55 PORTICVS DOMVS AVREAE
33 LACVS IVTRNAE	ET FAVSTINAE	49 TEMPLVM BACCHI	56 SVBSTRVCTIONES AETATIS
34 AEDICVLA IVTRNAE	44 FORMA VRBIS	50 PORTICVS MARGARITARIA ?	NERONIANAE
35 VESTIBVLVM DOMVS PALATINAE	45 BIBLIOTHECA PACIS	51 INSVLAE	57 TABERNAE AETATIS DOMITIANI
36 ATRIVM GAI			
37 HORREA AGRIPPIANA			
38 CLIVVS QVI DICTVR VICTORIAE			
39 ARA AII LOCVTII			

Η αψίδα του Τίτου

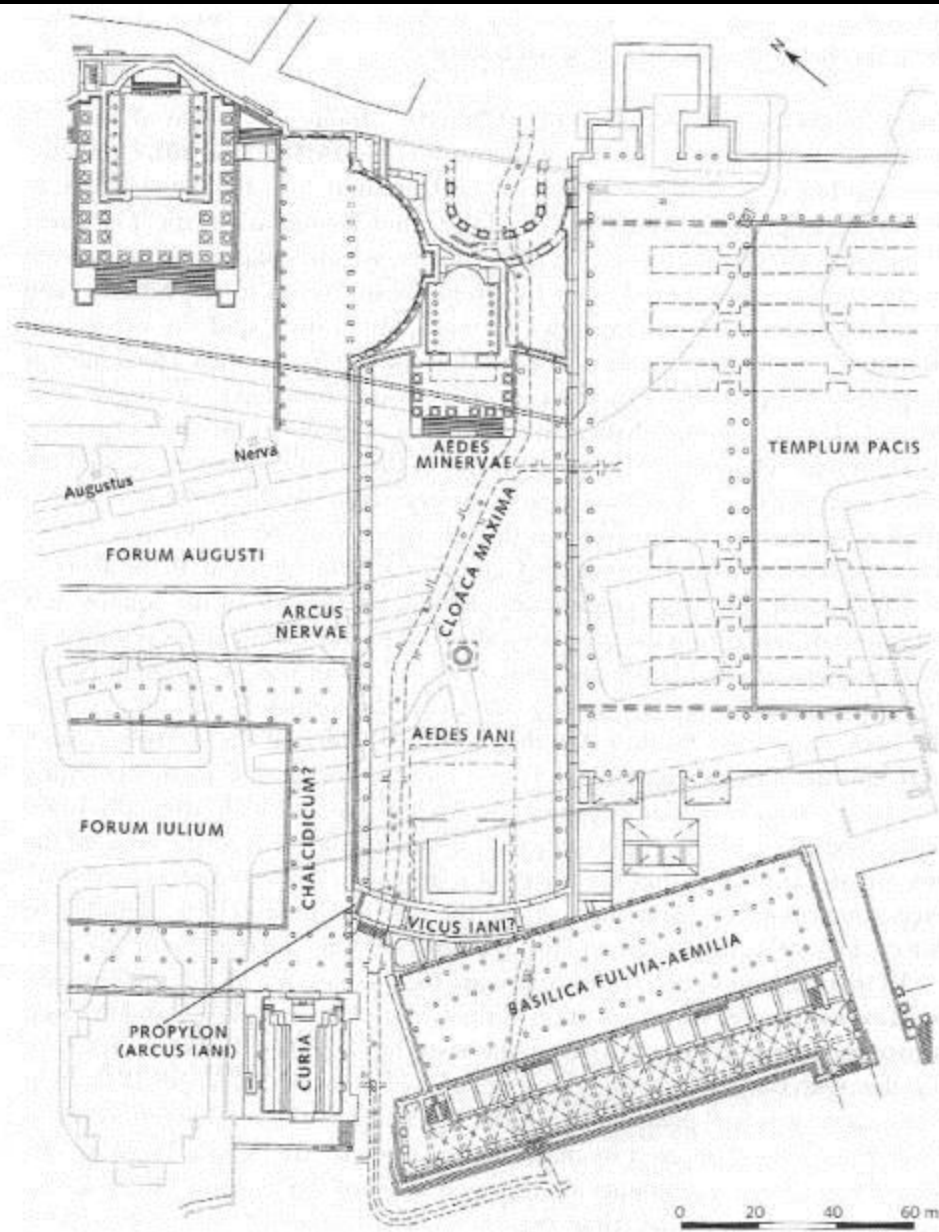
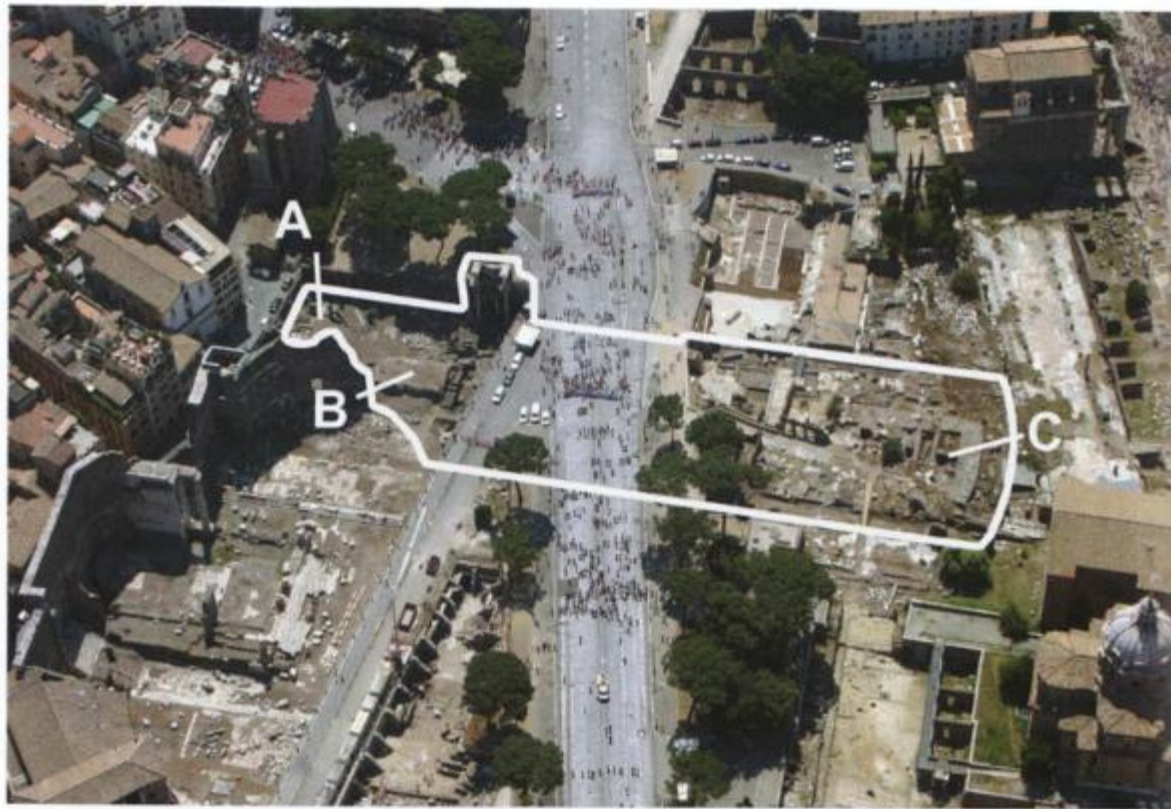

FIGURE 30. The intersection of the Forum Romanum with the Forum of Caesar, the Forum of Augustus, the Transitorium, and the Temple of Peace, including the modern street plan. (After Bauer 1976-77)

| fig. 67

Veduta aerea dei Fori Imperiali con evidenziazione del Foro di Nerva (2006). A sinistra la *Porticus Absidata* (A) e il Tempio di Minerva con le "Colonnacce" (B), al centro via dei Fori Imperiali con la confluenza di via Alessandrina e, a destra, la grande fondazione di un edificio templare incompiuto che doveva trovare posto all'estremità occidentale della piazza (C).

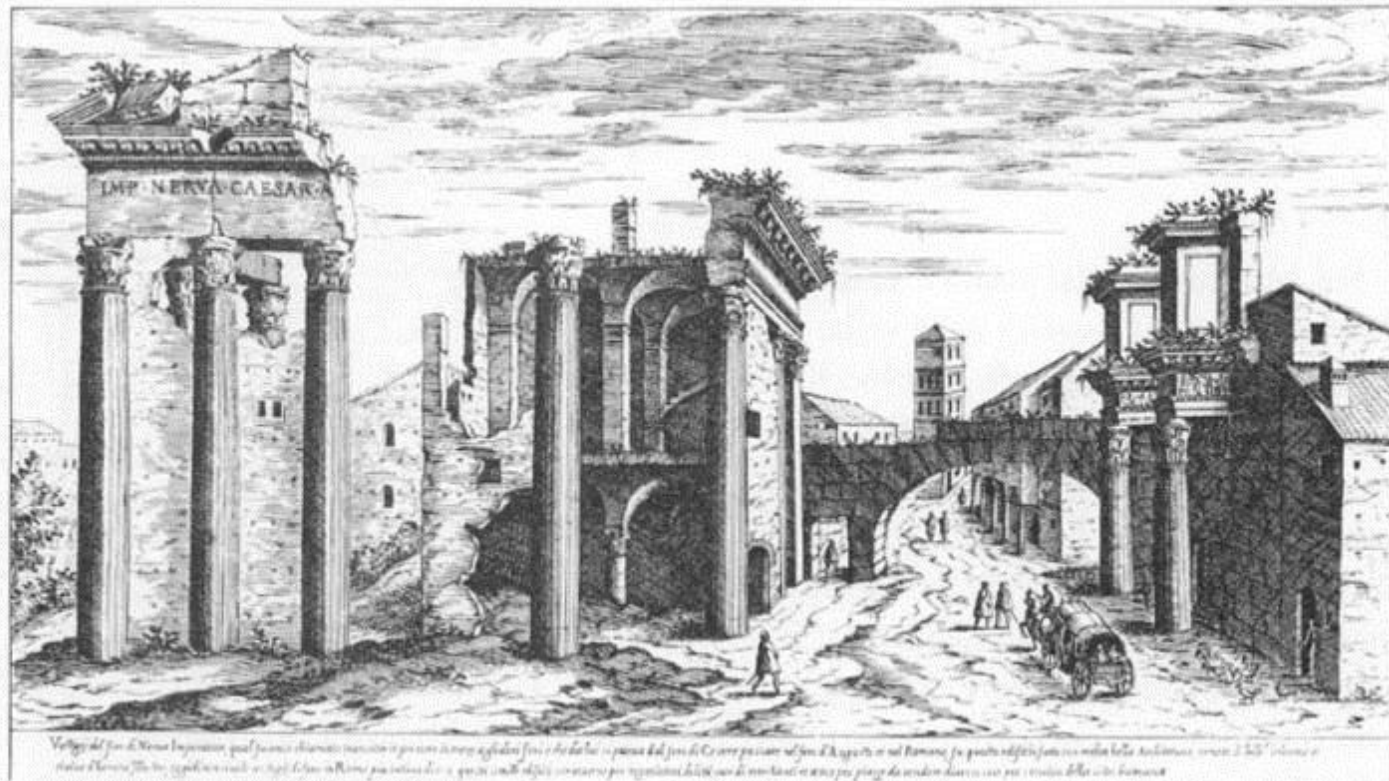

535 The foundation of the curved wall separating the Forum of Nerva and the Forum Romanum.

Fot 500

Fig. 71

Veduta del Tempio di Minerva
delle "Colonnacce" del Foro
di Nerva nella seconda metà
del XVI secolo (E. Du Pérac).

2.2.8. Pavonazzetto

Τα θεμέλια του ναού της Minerva στο Forum του Nerva

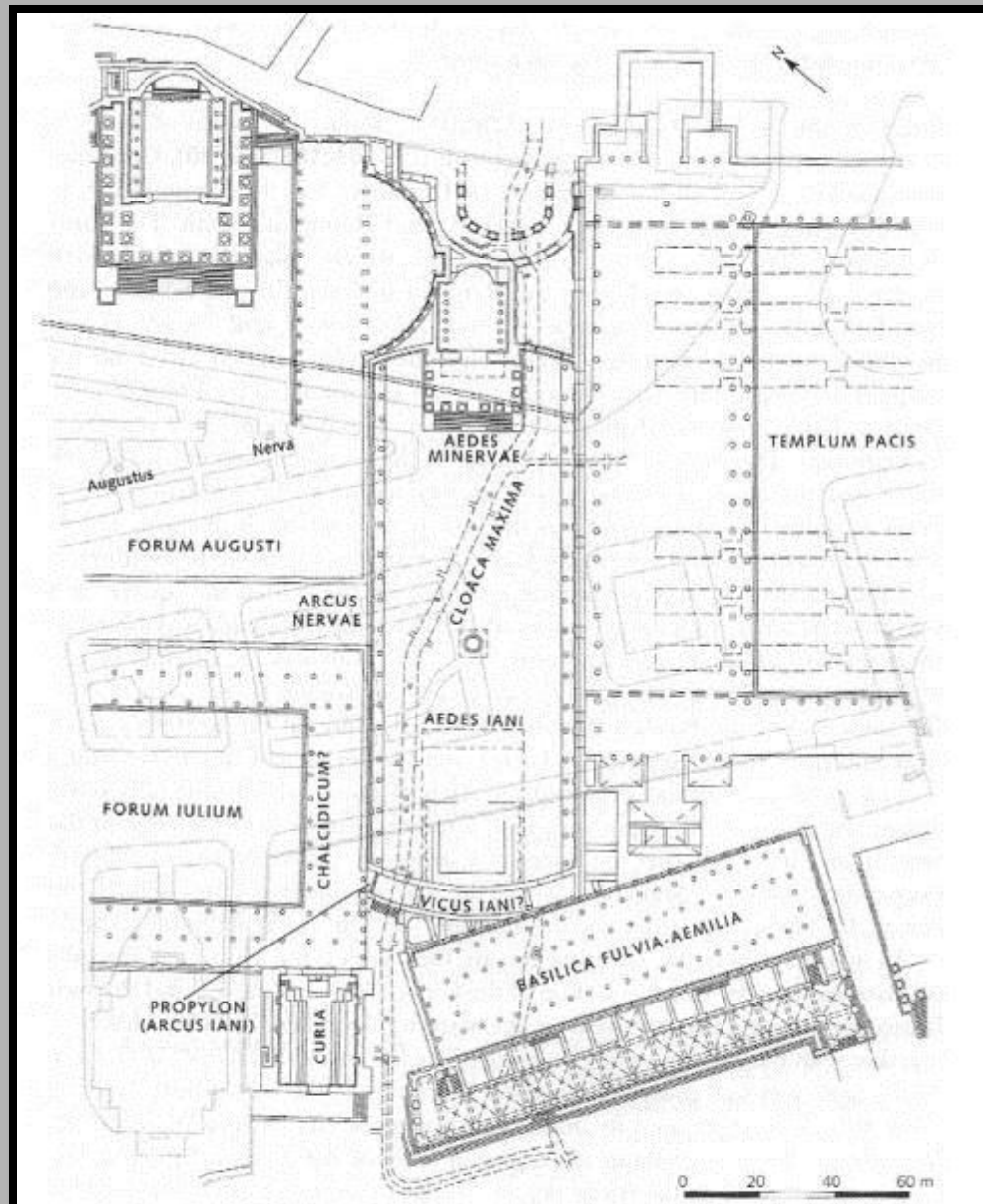
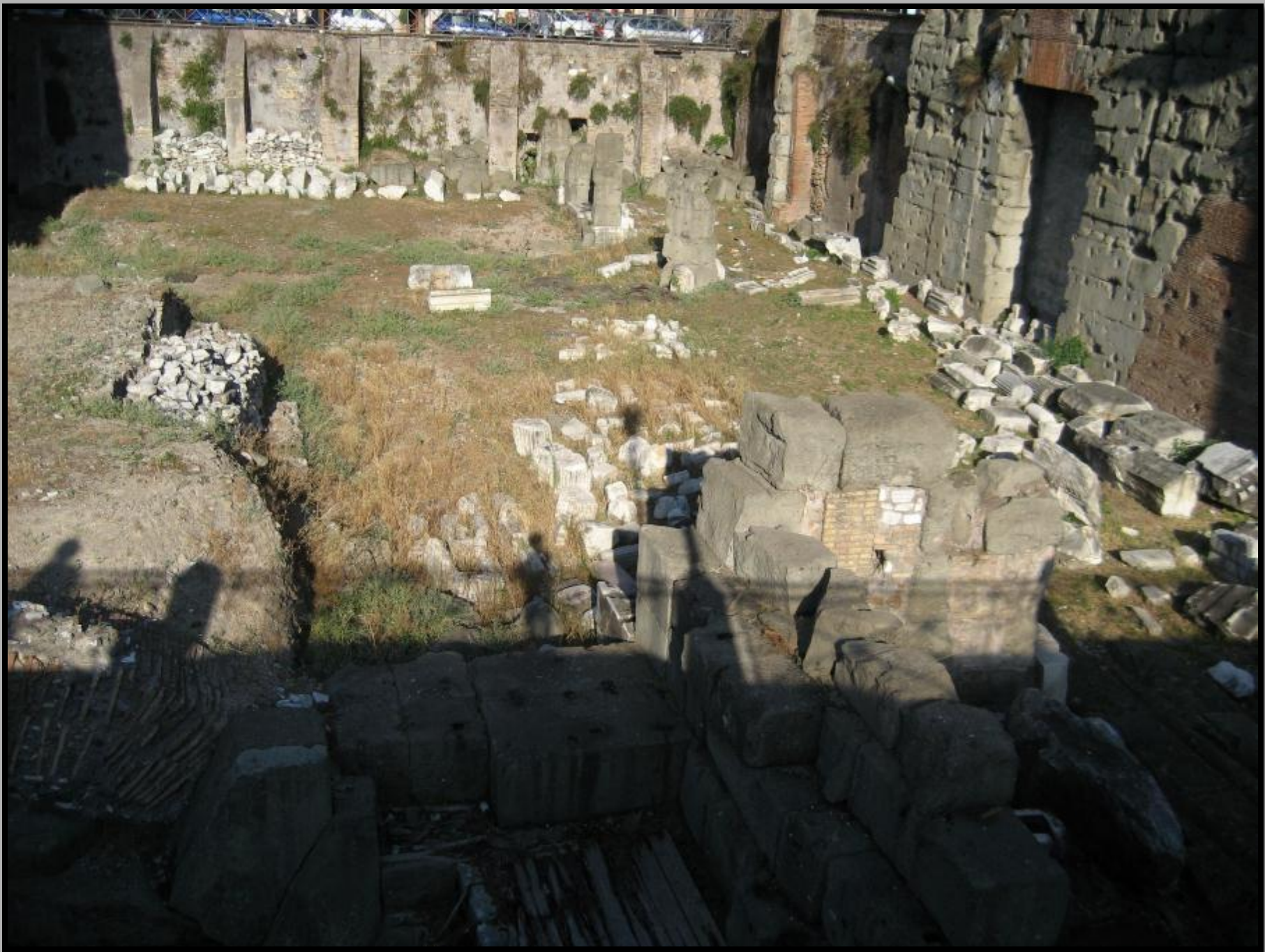

FIGURE 30. The intersection of the Forum Romanum with the Forum of Caesar, the Forum of Augustus, the Transitorium, and the Temple of Peace, including the modern street plan. (After Bauer 1976-77)

Τμήμα της ψευδο-στοάς
του Forum του Nerva

Fig. 66

Sequenza ricostruttiva
del Foro di Nerva (Inklink).

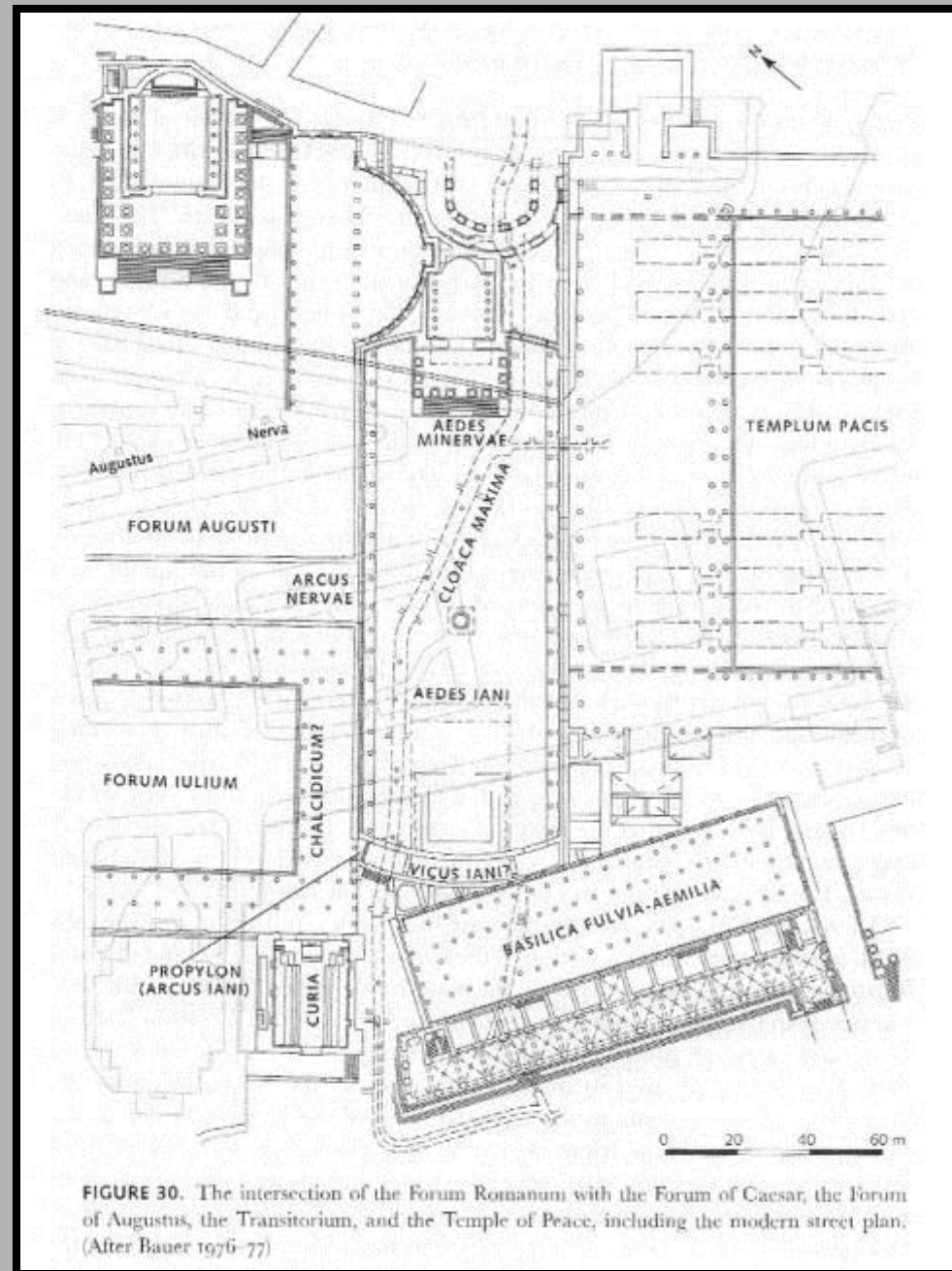
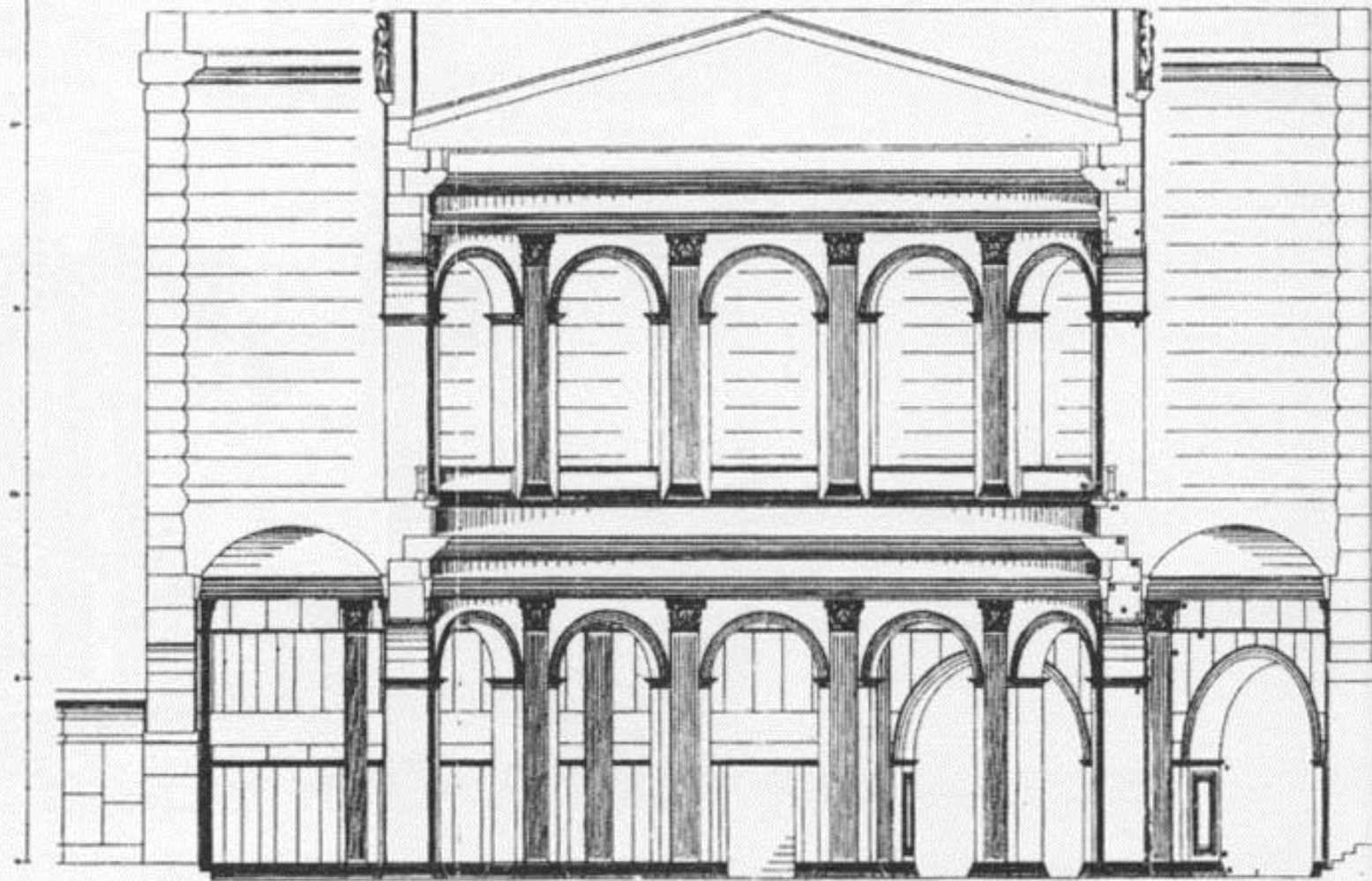

FIGURE 30. The intersection of the Forum Romanum with the Forum of Caesar, the Forum of Augustus, the Transitorium, and the Temple of Peace, including the modern street plan. (After Bauer 1976-77)

| fig. 72

Prospetto ricostruttivo
della *Porticus Absidata*
dalla *Subura* (Da Bauer).

Ο ναός του Janus στη
νότια πλευρά του
Forum του Nerva

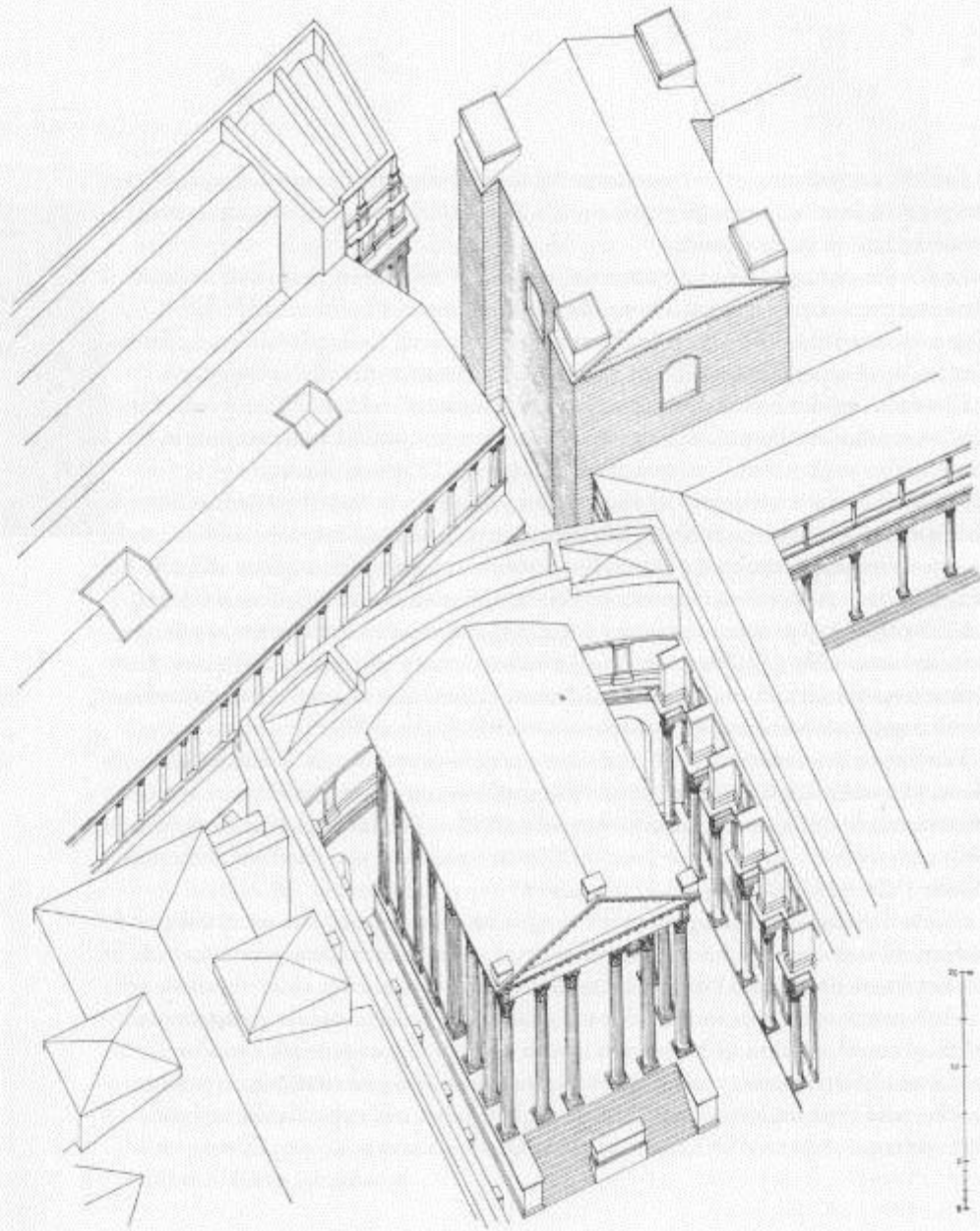
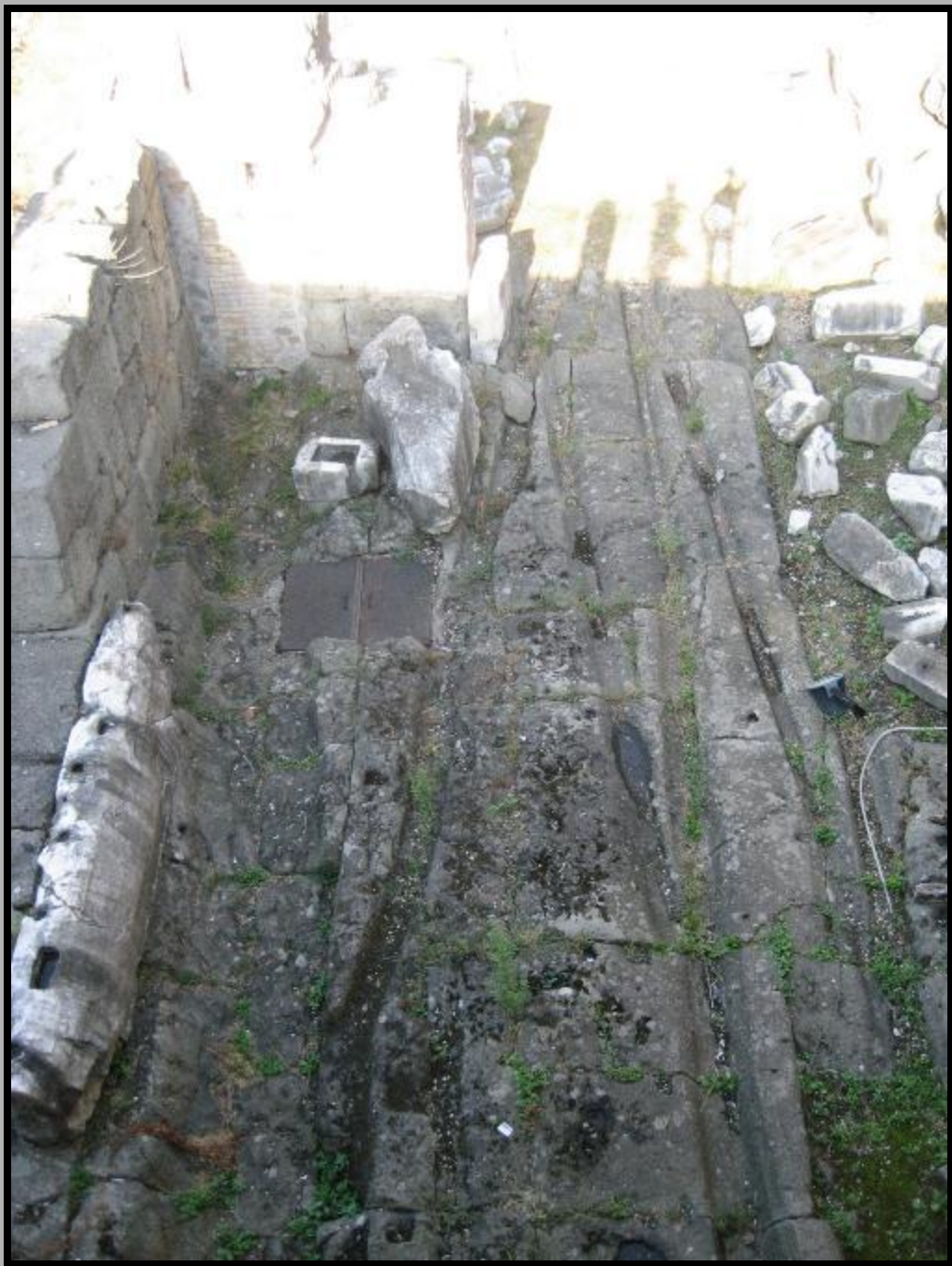

fig. 73

Veduta ricostruttiva
del Tempio di Giano,
all'estremità occidentale
del Foro di Nerva,
secondo l'interpretazione
di H. Bauer
(Da Bauer 1976-1977).

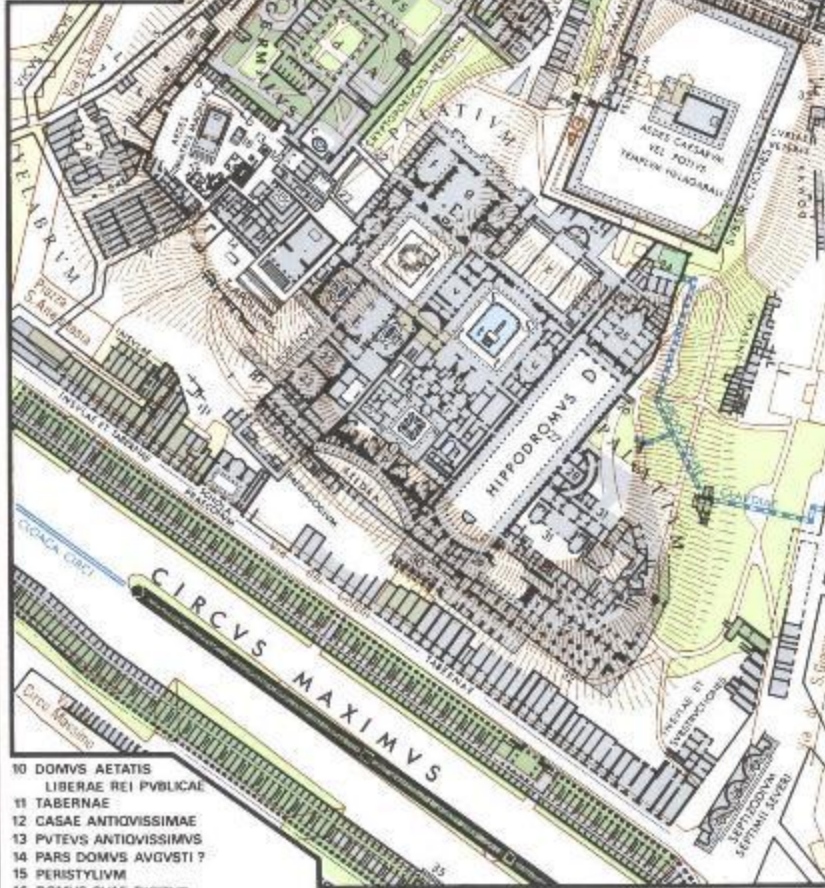

Αρματοροχιές στο forum του Nerva

PALATIVM

- 1 ARA XII LOCVTH
- 2 INSVLAE
- 3 VESTIBVLVM DOMVS PALATINAE
- 4 ATRIVM GAI
- 5 CLIVVS QVI DICITVR VICTORIAE
- 6 INSVLAE
- 7 LVPERCAL
- 8 ARA SIVE DEO SIVE DIVAE DICATA
- 9 SCALAE CACI

- 10 DOMVS AETATIS LIBERAE REI PVBLICAE
- 11 TABERNAE
- 12 CASAE ANTIQVISSIMAE
- 13 PVTEVS ANTIQVISSIMVS
- 14 PARS DOMVS AVGVSTI ?
- 15 PERISTYLIVM
- 16 DOMVS QVAE DICITVR LIVIAE
- 17 PISCINA ET PORTICVS
- 18 AVGVHATORIVM ?
- a DOMVS TIBERIANA
- b EXCVBITORIA
- c VIVARIIVM
- d PERISTYLIVM

- 19 SVBSTRVCTIONES
- 20 DOMVS GAI
- 21 AEDIFICIA AETATIS DOMITIANI
- 22 CRYPTAE
- e DOMVS FLAVIORVM
- f BASILICA

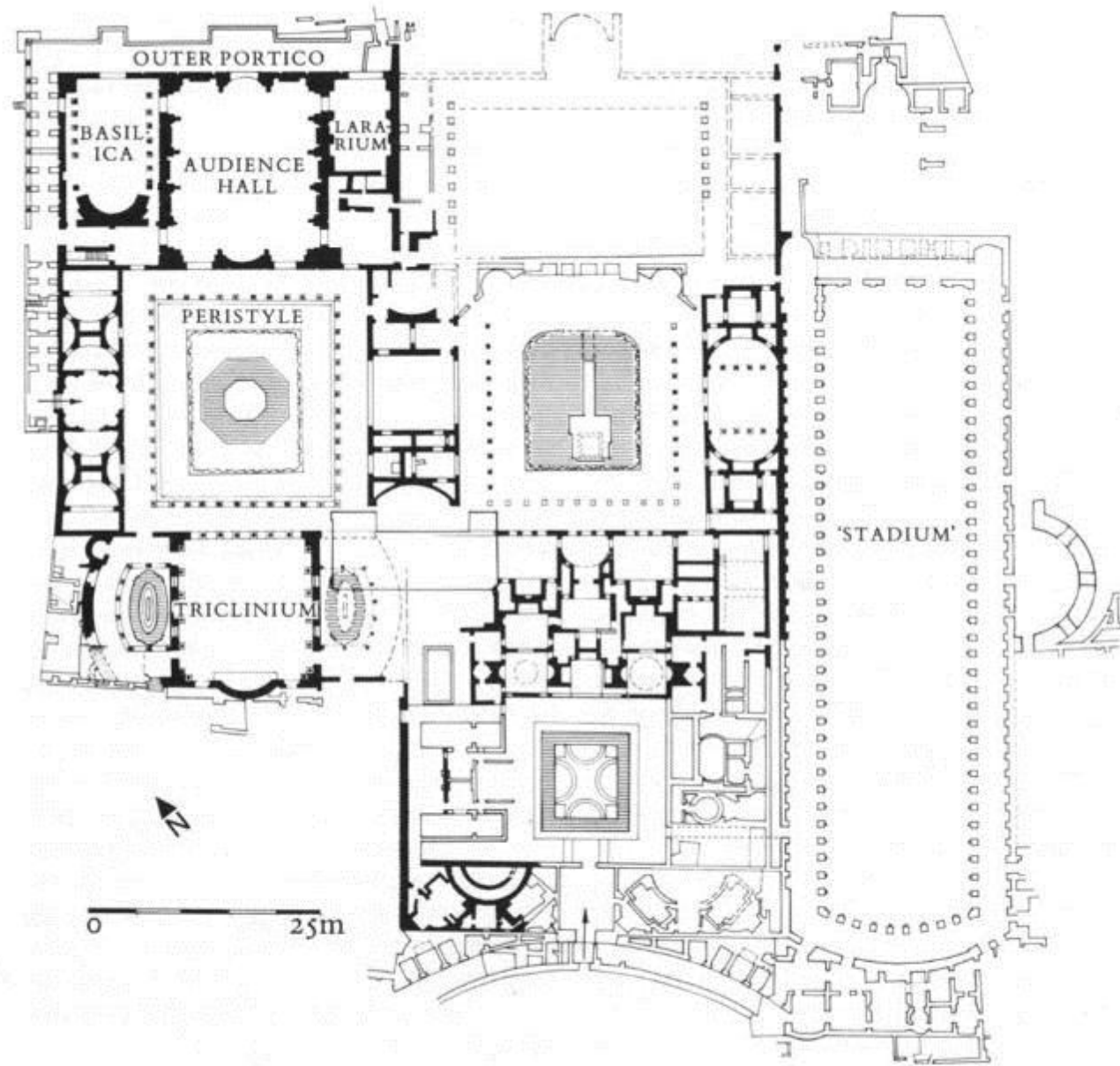
- g AVLA REGIA
- h LARARIVM
- i VESTIBVLVM
- l PERISTYLIVM
- m NYMPHAEA
- n TRICLINIVM
- 23 BIBLIOTHECAE

- o DOMVS AVGVSTIANA (PARS INFERIOR)
- p VESTIBVLVM
- q PERISTYLIVM
- r TABLINVM
- s DOMVS AVGVSTIANA (PARS SVPERIOR)

- t PERISTYLIVM ET AEDICVLA
- u NYMPHAEVM
- v TABLINVM
- z PERISTYLIVM
- x EXEDRA
- 24 PISCINAE
- 25 NYMPHAEVM
- 26 SCALAE
- 27 ARA XII DEORVM
- 28 EXEDRA SIVE PVLVINAR IMPERATORIS

- 29 ADITVS VEHICVLVS APTVS
- 30 PVLVINAR IMPERATORIS AD CIRCVM MAXIMVM
- 31 THERMAE SEPTIMI SEVERI
- 32 SVBSTRVCTIONES SEPTIMI SEVERI
- 33 AD CAPITA BVSVLA
- 34 TABERNAE AETATIS DOMITIANI
- 35 TEMPLVM

36. Rome, Flavian Palace (Domus Augustana), inaugurated in 92. Plan.
Solid black indicates buildings at the upper level still in whole or part upstanding

Abb. 4. Bauphasenplan
 der Ebene 5 der Domus
 Augustana, des
 Gartenstadiums und der sog.
 Domus Severiana.

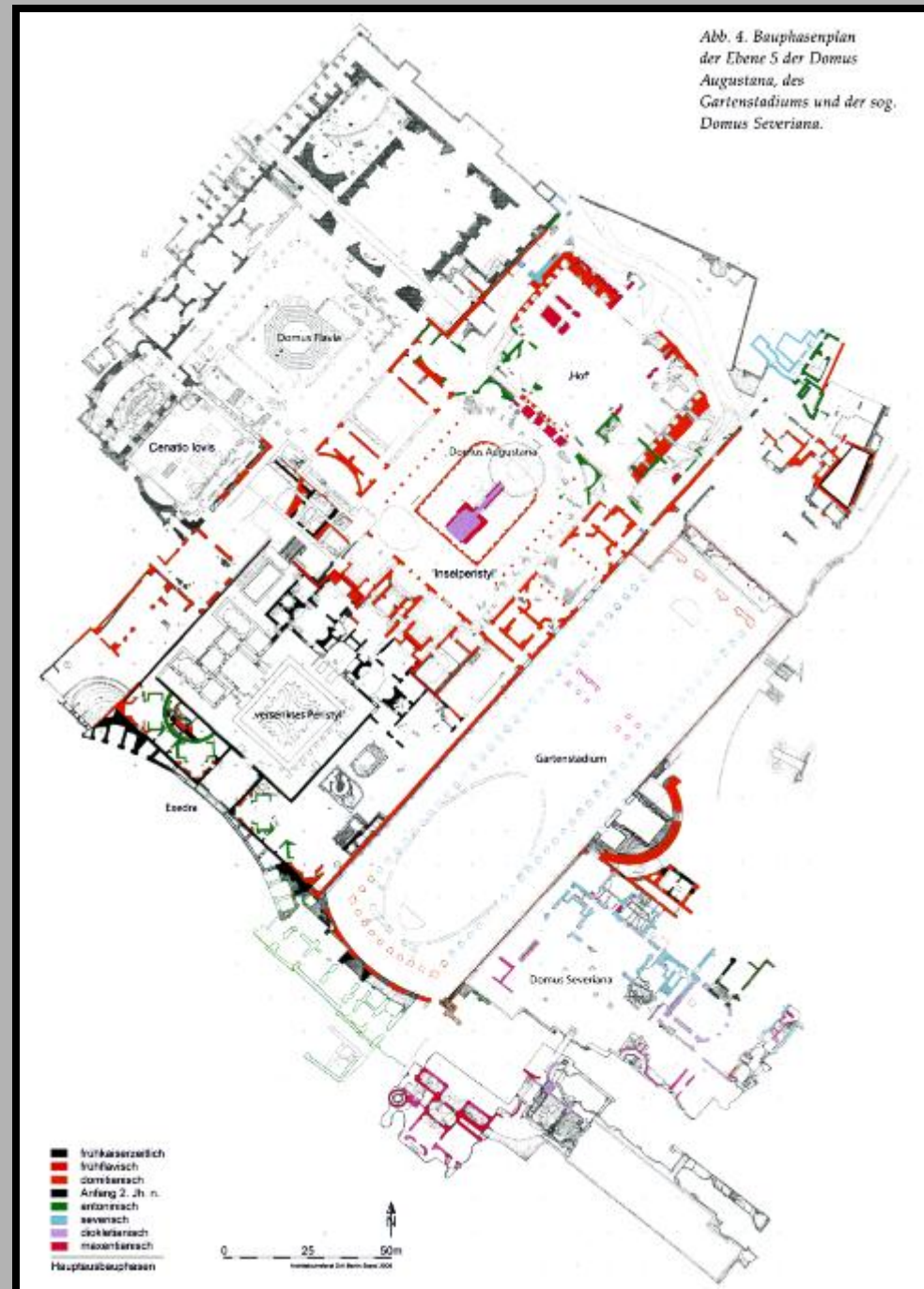

Image © 2009 DigitalGlobe

Pointer 41°53'19.60"N 12°29'12.49"E elev 48 m

Streaming 100%

Google

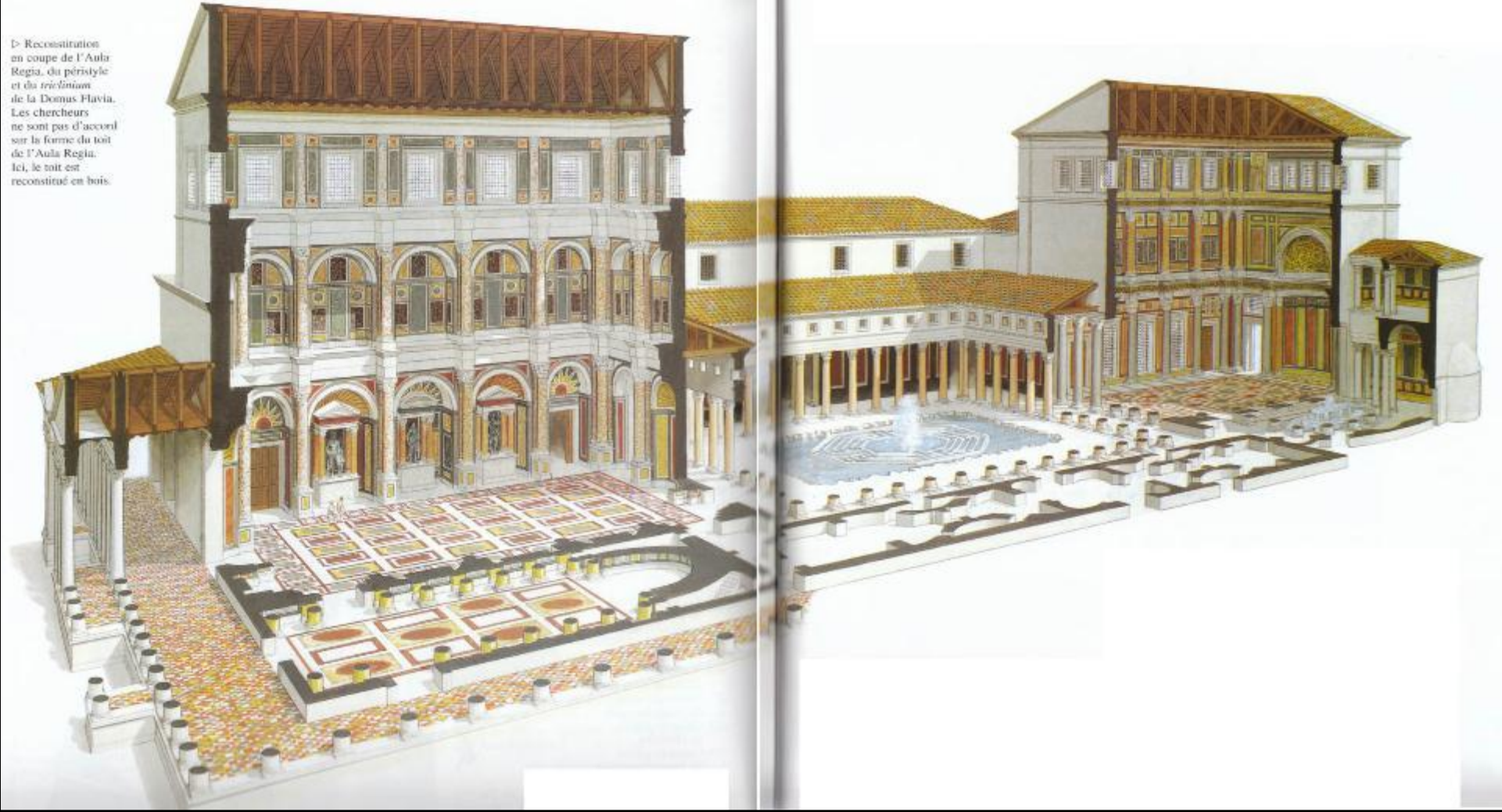
Eye all 209 m

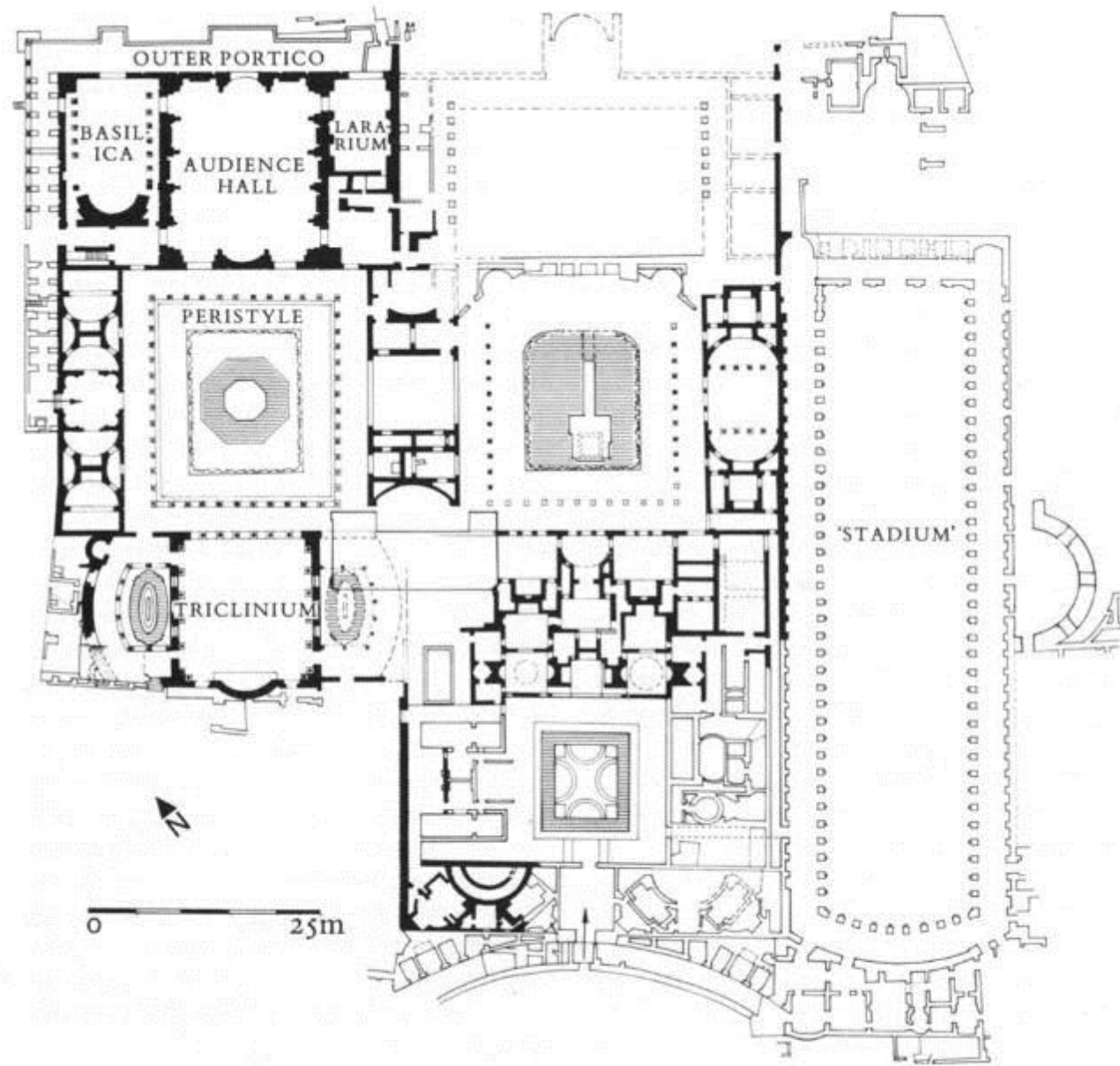

Το κεντρικό αίθριο και η
οκταγωνική κρήνη στη
δυτική πτέρυγα της Domus
Augustana (Domus Flavia)

Αναπαράσταση της δυτικής πτέρυγας της Domus Augustana (Domus Flavia)

▷ Reconstitution en coupe de l'Aula Regia, du péristyle et du triclinium de la Domus Flavia. Les chercheurs ne sont pas d'accord sur la forme du toit de l'Aula Regia. Ici, le toit est reconstitué en bois.

36. Rome, Flavian Palace (Domus Augustana), inaugurated in 92. Plan.
Solid black indicates buildings at the upper level still in whole or part upstanding

Image © 2009 DigitalGlobe

©2007 Google

Pointer 41°53'15.66" N 12°29'11.98" E elev 41 m

Streaming 100%

Eye alt 209 m

Άποψη της οικιστικής
πτέρυγας της Domus
Augustana

**Άποψη της οικιστικής
πτέρυγας της Domus
Augustana**

Το νότιο αίθριο με τη κρήνη
της οικιστικής πτέρυγας της
Domus Augustana

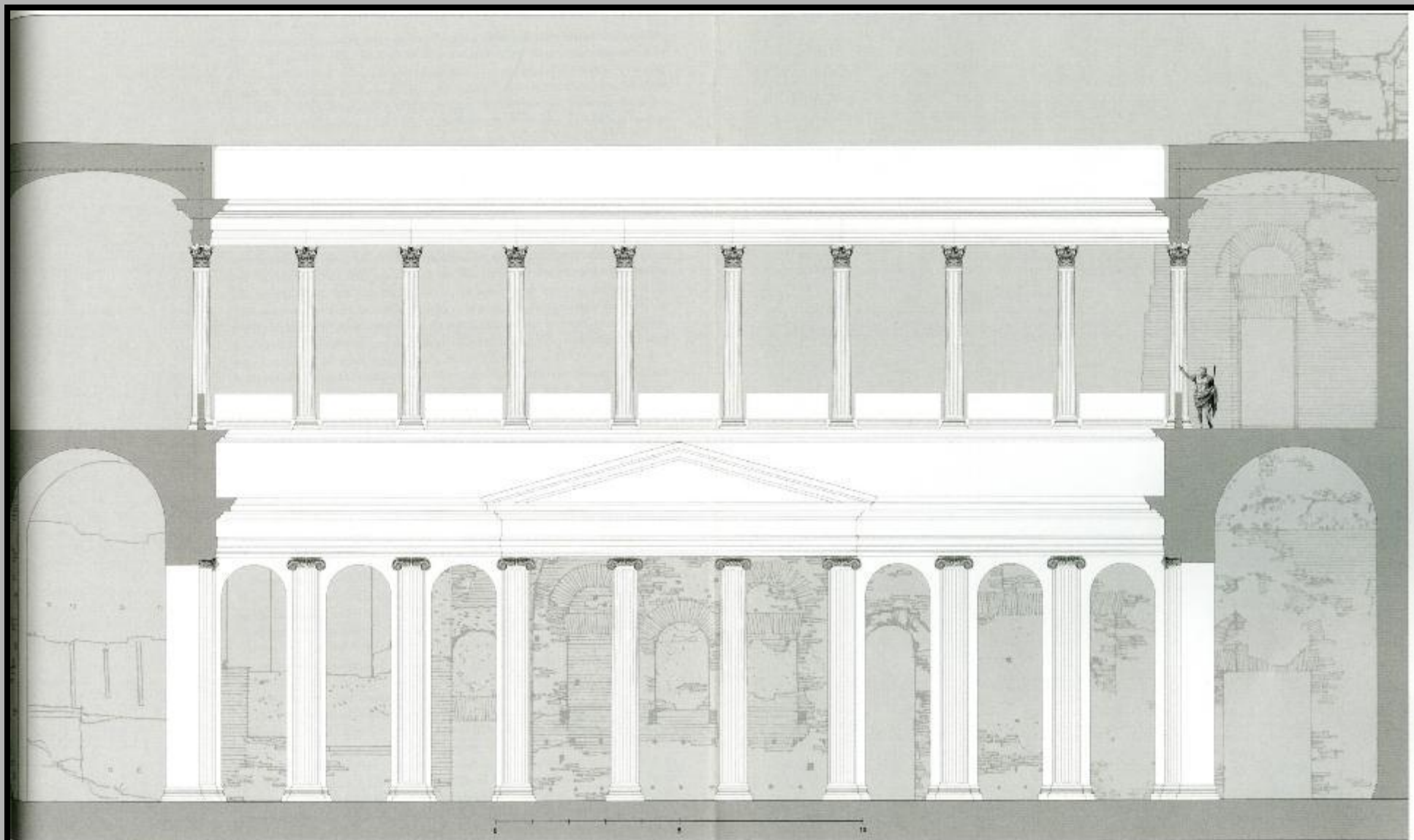
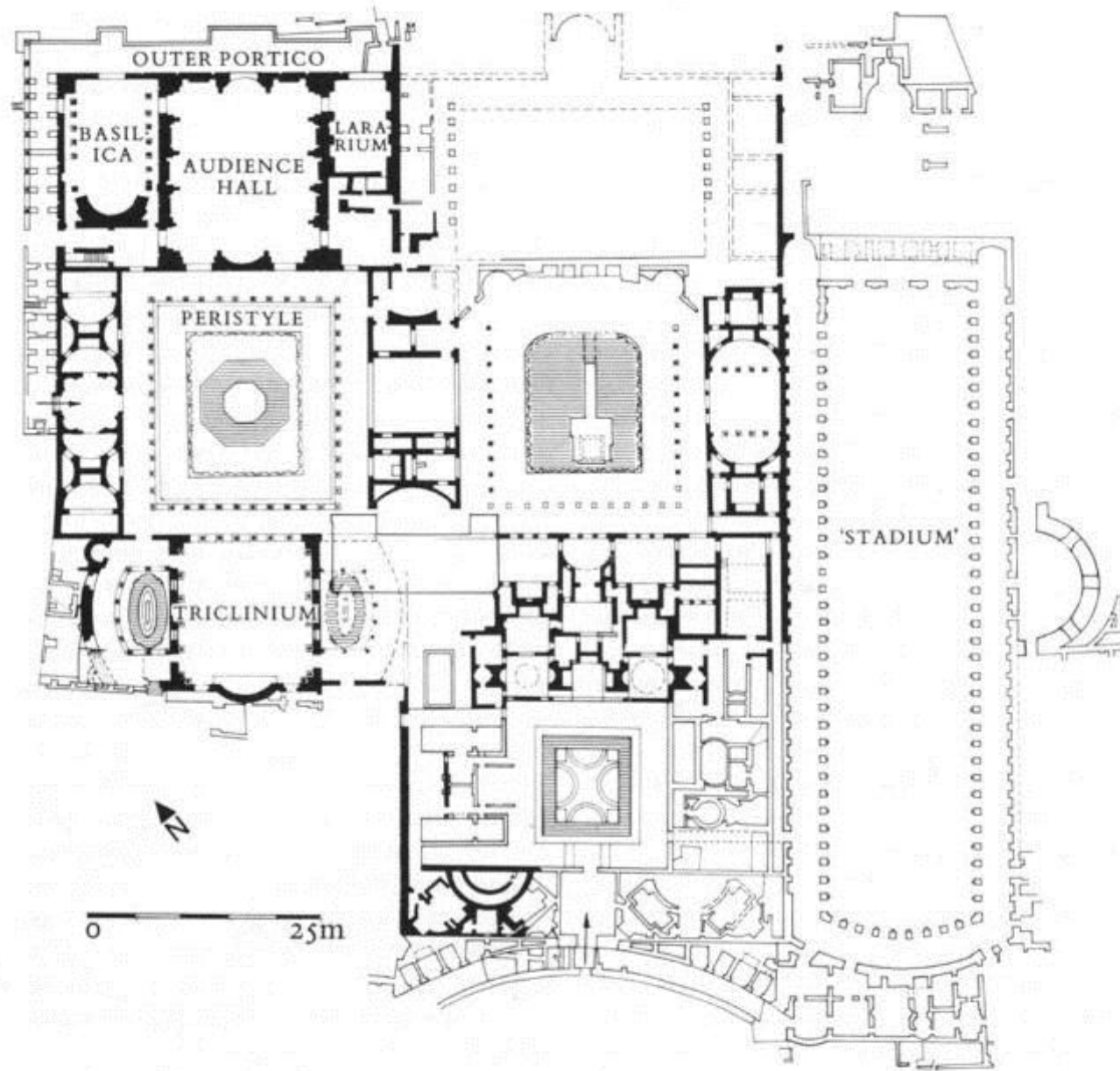

Abb. 23: Rekonstruktion des Versenkten Peristyls, Nordwestseite mit Oeris 370: Ionische Halbstützenordnung (unten) und Korinthische Ordnung A (oben), erhaltene Baureste im Hintergrund nach Wataghis Centino 1966, Tafel VI, Maßstab 1:100.

36. Rome, Flavian Palace (Domus Augustana), inaugurated in 92. Plan.
Solid black indicates buildings at the upper level still in whole or part upstanding

Ο ιππόδρομος της Domus Augustana

Ο ιππόδρομος της Domus Augustana

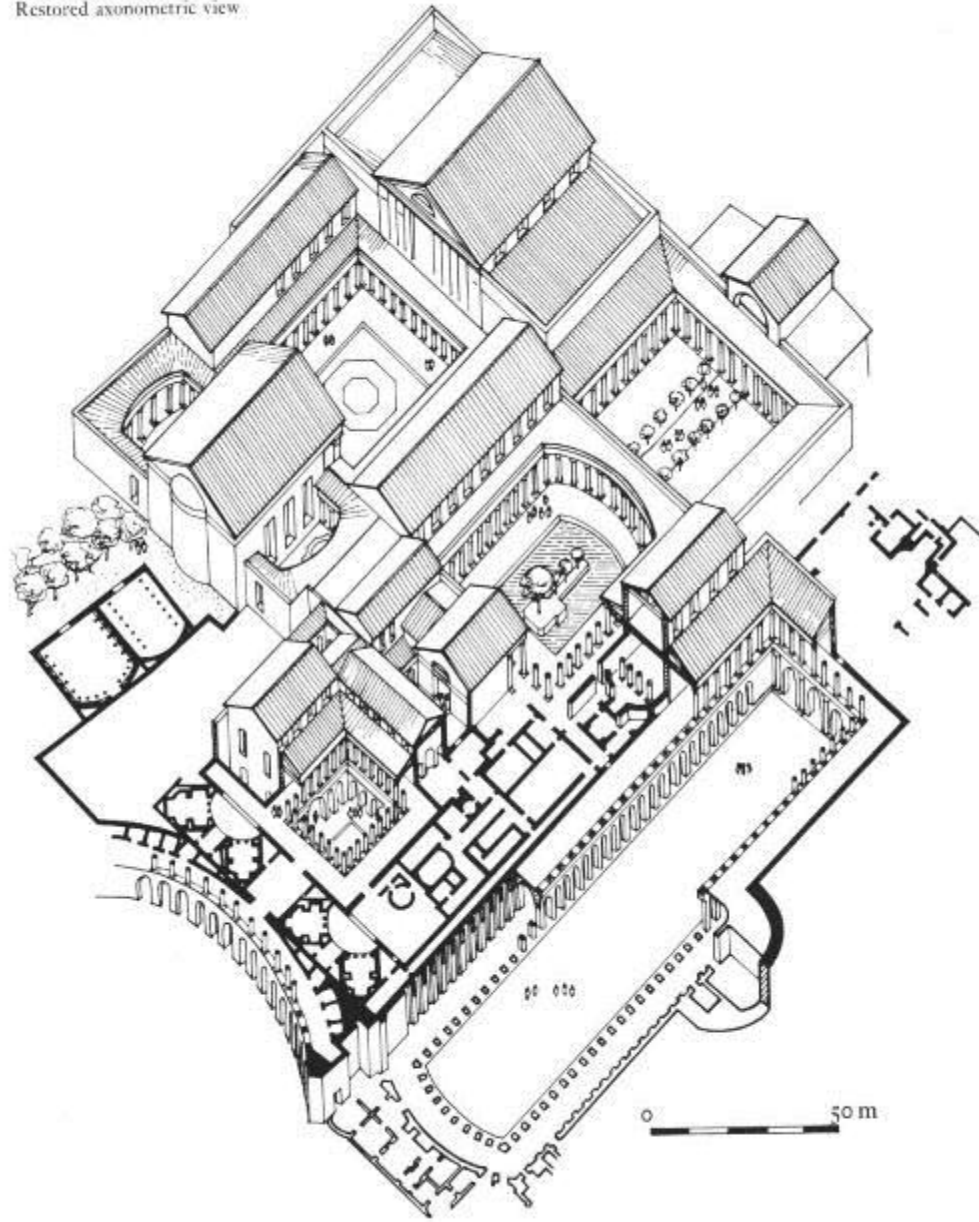

Πλίνθινοι ημικίονες
επενδυμένοι με μάρμαρο
στον ιππόδρομο της
Domus Augustana

Η ημικυκλική εξέδρα της ανατολικής πλευράς του ιπποδρόμου της Domus Augustana

37. Rome, Flavian Palace (Domus Augustana),
inaugurated in 92.
Restored axonometric view.

△ Reconstitution
du palais du mont Palatin
vu du sud-est.

- A Circus Maximus
- B Bibliothèques
- C Triclinium
- D Domus Flavia
- E Aula Regia
- F Area Palatina
- G Domus Augustana
- H Hippodromus

Πηγές εικόνων και έργων τρίτων που χρησιμοποιήθηκαν στο πλαίσιο του μαθήματος:

- **Coarelli, F. 2007. *Rome and environs; an archaeological guide*, University of California Press.**
- **Coulston, J., H. Dodge. 2000. *Ancient Rome; the Archaeology of the Eternal City*, Oxford University Press.**
- **Holloway, R.R. 1994. *The archaeology of early Rome and Latium*, London.**
- **Meneghini, R., R. Santangeli Valenzani. 2007. *I Fori Imperiali; Gli scavi del Comune di Roma (1991-2007)*.**
- **Nash, E. 1968. *Pictorial Dictionary of Ancient Rome*, 2η έκδοση, London.**

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά, Μη Εμπορική Χρήση, Παρόμοια Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

Ως **Μη Εμπορική** ορίζεται η χρήση:

- που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο
- που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο
- που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

Το copyright έργων τρίτων ανήκει εξ ολοκλήρου στους δημιουργούς τους. Τα έργα χρησιμοποιήθηκαν στο πλαίσιο του μαθήματος αποκλειστικά για εκπαιδευτικούς και μη εμπορικούς σκοπούς.